ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΙΩ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ
πρώην γυμνασιάρχου

Ο ΗΡΩΣ
ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ
ΕΙΣ
ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ
ΜΕΤΑ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΩΝ ΑΣΜΑΤΩΝ ΕΝ ΤΕΛΕΙ

ΕΚΔΟΤΗΣ
Ν. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΠΑΡΑ ΤΩι ΕΚΔΟΤΗι Ν. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΩι
ΟΔΟΣ ΑΙΟΛΟΥ — ΜΕΓΑΛΗ ΟΙΚΙΑ ΜΕΛΑ ΑΡΙΘ. 5
1897

ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ

Ο ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ ἐγεννήθη ἐν Σουλίῳ τὸ 1790· γράμματα μὲν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἢ δὲν ἐδιδάχθη παντάπασιν ἢ ὀλίγιστα μόνον ἁπλῆν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν ὑπὸ τοῦ Σαμουήλ· ἐδιδάχθη ὅμως ὑπ' αὐτοῦ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τὴν εὐσέβειαν καὶ τὸ πρὸς τοὺς Τούρκους ἄσπονδον μῖσος. Περὶ τὸ 1810 ἐνυμφεύθη ἐν Κερκύρᾳ τὴν φερώνυμον τῇ ὄντι Χρυσούλαν θυγατέρα τοῦ ἐκ Πρεβέζης ἁρματωλοῦ Χρηστάκη.

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΙΩ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ
πρώην γυμνασιάρχου

Ο ΗΡΩΣ
ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ

ΕΙΣ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ
Ν. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΠΑΡΑ ΤΩι ΕΚΔΟΤΗι Ν. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΩι
ΟΔΟΣ ΑΙΟΛΟΥ — ΜΕΓΑΛΗ ΟΙΚΙΑ ΜΕΛΑ ΑΡΙΘ. 5
1897

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ, ἀρχιστράτηγος τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος

ΤΟΥΣΑΣ, ἐξάδελφός του.

ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ, ἢ Πληρεξούσιος τῆς Κυβερνήσεως.

ΓΩΓΟΣ, στρατηγὸς τῆς Ἄρτας

ΧΡΥΣΗ, γυναῖκα τοῦ Μάρκου.

ΑΓΓΕΛΩ, ἀδελφή του.

ΠΑΙΔΙΑ τοῦ Μάρκου (Βάσσω καὶ Δημητράκης).

Κ. ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ, στρατηγὸς Σουλιώτης.

ΤΣΟΓΚΑΣ, στρατηγὸς Ῥουμελιώτης.

ΜΑΚΡΗΣ » »

ΣΑΔΗΜΑΣ στρατηγὸς Σουλιώτης.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ δεσπότης.

Κ. ΜΕΤΑΞΑΣ, ἔπαρχος τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος.

ΚΟΤΣΙΚΑΣ, προῦχων τοῦ Μεσολογγίου.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ Σουλιῶταις.

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΑΙΣ.

Ἡ σκηνὴ πρῶτα 'ς τὸ Καρπενῆσι καὶ τελευταῖα 'ς τὸ Μεσολόγγι, τὸ 1823.

Σημ. Διὰ τὴν ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλίαν θεωρεῖται ὡς χειρόγραφον.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

(ΤΑ ΠΕΡΙΧΩΡΑ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ)

ΜΑΡΚΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣΑΣ

Τούσας. *Τί ἔχεις, Μάρκο μου, καὶ κλαῖς καὶ βαρειαναστενάζεις*
τὴ μέρα τούτη, π' ὁ Θεὸς ἔκαμε πειὸ μεγάλη
ἀπ' ὅλαις, σὰν σηκώσαμε οἱ Ἕλληνες σημαία
καὶ λέμε θἀπολάψωμε τὴ λευτεριά; 'πὸ σένα
ποιὸς δόξα μεγαλήτερη ἔχει τὰ χρόνια τοῦτα;
μὲ μία φούχτα Σουλιωτῶν ποιὸς ἔδιωξε χιλιάδες
ἐφτὰ τῶν Τούρκων τοῦ πασσᾶ Σούλιον, μεσ' 'στὸ Τσαγκάρι;
ποιὸς ἐφτακόσους ἔσφαξε Τσάμιδες στὴ Στιρβίνα;
χίλιοι τρακόσιοι πέρασαν μὲ τὸ Σουλεϊμάνη
μπροστά σου κάτω σκύφτοντας μὲ ταπεινὸ κεφάλι·
γιὰ σένα ὅρκο κάνουνε οἱ Τοῦρκοι «ἀπὸ τοῦ Μάρκου
νὰ μὴ γλυτώσουν τὸ σπαθί!»

Μάρκος. *Ἐτοῦτα τί τὰ θέλω,*
σὰ στάχτη τὸ περήφανο θὰ γείνῃ τώρα Σοῦλι,
κ' ἕνας ἐκεῖ δὲ βρίσκεται βοήθεια νὰ στείλῃ;
τοῦ κάκου μᾶς ἐμήνυσαν θἄρθοῦνε οἱ Μανιᾶταις
'πὸ κατ' ἀπ' τὴν ἀκρογιαλιά· τοῦ κάκ' ὁ Ὑψηλάντης
εἶπανε πῶς μὲ στράτευμα 'στὴ Λάρισσα θἐλἄμπῃ,
ἀπὸ τὸ Σοῦλι κάμποσοι Τοῦρκοι νὰ σηκωθοῦνε·
κανεὶς 'πὸ 'δῶ δὲ φαίνεται· 'κεῖ κάτω φαγωθῆκαν,
σὰν χιλιάδες εἴκοσι ἐζώσανε τὰ ὄρη,
π' ὡς τώρα ἔστεκε ψηλὰ τοῦ ἔθνους ἡ σημαία.

Τούσας. *Ὁ Μάρκος τὴς χιλιάδες θελὰ φοβηθῇ,*
σὲ τόπο ποῦ γυναῖκες ἄρματα φοροῦν;

Μάρκος. *Σουλιώτης δὲ φοβᾶται ἀριθμὸ πολύ,*
τὸ ξέρω, μὰ ποῦ θαὕρουν σὰν κλειστοῦν ψωμί;

Τούσας. *Τὰ χόρτα τότε τρῶνε, τρῶνε τὰ πετσιά.*
Μάρκος. *Μὲ τοῦτα πόσαις μέραις θὰ βαστάξουνε ;*
Τούσας. *Ὡς τότε θἄρθῃ δίχως ἄλλο βοηθός,*
γιατ' ὁ Θεὸς δὲ θέλει, ὄχι, νὰ χαθῇ,
λαὸς π' ἐλπίδες ἔχει, πίστι 'ς τὸ Χριστό.
Δὲ θὰ χαθοῦμε, ὄχι, ἐκρατήσαμε
πᾶν τώρα τόσα χρόνια, πάνω 'ς τὰ βουνὰ
μὲ τὸ σταυρὸ σημαία, δὲν προσκύνησε
ποτὲ τὸ Σοῦλι, καὶ λὲς τώρα ὁ Θεὸς
θὰ τὸ ἀφήσῃ νὰ χαθῇ ; δὲ γίνεται·
τὴ λευτεριὰ θἀδοῦμε· μὰ ποιὸς εἶν' αὐτὸς
ὁ ὡμορφοντυμένος ὅπου ἔρχεται ;
'ς τὴ μέση ἔχει καλαμάρι, φαίνεται
κανένας ὅτι θἆν' ἀπ' τὴν κυβέρνησι.
(*Μπαίνει ὁ ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν κυβέρνησι*).
Ἀπες. *Ὁ Μάρκος θἆσαι, ὁ Σουλιώτης Μπότσαρης,*
γιατ' ἄλλος καπετάνιος μὲ τόσον ἁπλῆ
στολὴ δὲν εἶνε, μήτε μ' ἔτσι πρόσωπο,
ὅπου 'ς τοὺς στρατιώταις εἶνε γελαστό·
ἔτσι μηνᾶ ἐκεῖνος, ὅπου πρόεδρος
εἰς τὸ βουλευτικό μας τώρα ἔγεινε·
Περάσανε ἡ γκρίνιαις κ' ἡ διχόνοιαις,
ἐγείναμ' ὅλοι ἕνα 'ποφασίσαμε
'ς τὰ μέρη σας μεγάλη νἀποστείλωμε
βοήθεια, γιατ' ὅλοι τὸ γνωρίζομε
πῶς ἂν τὸ Σοῦλι πέσῃ, μήτε κι' ὁ Μωρηᾶς
πολὺ δὲ θὰ βαστξῃ κάτω· 'ς τὸ Γλυκύ,
ποῦν τὸ λιμάνι, ὁ Κυριακούλης ἔφτασε
μὲ Σπαρτιάταις διαλεκτούς· προσμένουνε
Κεφαλλωνίταις εἰς τὸ Πέτα, κι' ἔρχονται
φιλέλληνες γενναῖοι ἀπὸ τὴ Φραγκιά.
Μάρκος. *Δόξα νὰ ἔχῃ ὁ Θεός ! τὰ ψέματα*
τελειώσανε ; θἄρθοῦνε ;
Ἀπες. *Θἄρθουν βέβαια,*
δὲν εἶν' ἀμφιβολία, μου' πρέπει καὶ σεῖς,
τὸ ἴδιο 'ς τὸ Μωρέα ὅπως κάμαμε,

νάφῆστε κάθε πεῖσμα, τὴν ὁμόνοια
νἄχετε, ποὖνε βλογημένη' ἀπ' τὸ Θεό.

Τούσας. *Μόν' τοῦτο γιὰ τὸ Μάρκο δὲ θάπῆ κανείς,*
πῶς ἔχει σπείρῃ 's τὸ λαὸ ζιζάνια,
πῶς μὲ τοὺς ἄλλους καπετάνιους μάλλωσε.

'Απες. *Μὰ καὶ μὲ 'κεῖνον τώρα ὁποῦ σκότωσε*
τὸν ἀδελφό μας, πρέπει νάγαπήσωμε,
καὶ μετὰ κεῖνον π' ἄτιμα προσκύνησε
μία φορὰ τὸν Τοῦρκο.

Μάρκος. *Ἡ κυβέρνησις*
ἔδωκε τέτοια προσταγὴ νὰ κάνωμε
τοὺς Τουρκολάτραις φίλους; μὰ τότε γιατί
χύθηκε τόσο αἷμα;

'Απες. *Γιατί τρόμαξαν*
τὸν Τοῦρκο, προσκυνοῦσαν, μιὰ διοίκησι
δὲν εἶχανε νάποῦνε τὰ παράπονα·
μὰ τώρα ποὖρθε νόμος, θελὰ τρέξουνε
μὲ τῆς πατρίδος ὅλοι νἄρθουν τὴν ἀρχή,
πρῶτος ὁ Μάρκος, π' ὅλοι τὸν γνωρίζουνε
τοῦ γένους ὅτι θέλει ὅλον τὸ καλό,
ἐτοῦτο θελὰ κάμῃ.

Μάρκος. *Πρῶτα τὸ Χουρσὴτ*
ἀπὸ τὸ Σοῦλι ἔλεγα νὰ διώξωμε.

'Απες. *Γιὰ νὰ τὸν διώξῃς, πρέπει τῆς πατρίδος μας*
τὰ σπλάχνα νὰ μὴν τρώγουν ἡ διχόνοιαις.

Μάρκος. *Γιατί τὰ λέεις τοῦτα; ποτ' ἀκούστηκε*
ὁ Μάρκος μὲ κανένα πῶς ἐμάλλωσε;

'Απες. *Δὲ σώνει τοῦτο μόνο· μὲ τὸ ντόπιο σου*
ὀχτρὸ θέλ' ἀγαπήσῃς.

Τούσας. *Ἄλλος εἶν' ὀχτρός,*
κι' ἄλλος ἐκεῖνος, ποῦ σὰν γείνῃ πόλεμος,
πηγαίνει σὲ προδίνει.

'Απες. *Τώρα πειὰ κανεὶς*
δὲν θὰ προδίνῃ, ὅ,τι ἔγειν' ἔγεινε,
κανεὶς δὲν τρώει τώρα Τούρκικο ψωμί.

Μάρκος. *Μὰ τοῦτοι ποῦ δὲν τρῶν' τὸ Τούρκικο ψωμί,*

πού λένε πῶς μαζεύουν τὰ στρατεύματα
νὰ φέρουν τάξι, δὲν τὸ νοιώθουν, ἂν χαθῇ
τὸ Σοῦλι, πῶς δὲν παίρνουν πειὰ τὴν Ἤπειρο;
δὲ νοιώθουν πῶς ἂν μένουν σὰν τοὺς ποντικοὺς
εἰς τὸ Μωρηᾶ κλεισμένοι, θὰ τὸν χάσουνε
κι' αὐτὸν ἕως τὸ τέλος; καὶ τί κάθουνται
μία φορὰ σὰν 'πῆραν τὴν Τριπολιτσιά;
Ἀπες. *Δὲν κάθουνται, θάρθοῦνε, μὰ δὲ γίνονται*
σὲ μία 'μέρα τέτοια πράγματα· καὶ σεῖς
νὰ κινηθῆτε πρέπει, ἀπ' τὴν Ἄρτα 'δῶ
νὰ πάρτε πρέπει τὸν πειὸ δυνατώτερο
ἀπ' ὅλους καπετάνιο, ὅπου νίκησε
τόσαις φοραῖς τοὺς Τούρκους.
Μάρκος. *Μπά! ποιὸς εἶν' αὐτός;*
Ἀπες. *Τὸν ξέρεις, στρατηγέ μου, σὺ καλήτερα.*
Τούσας. *Κ' ἐγὼ τὸν ξέρω τοῦτον· δὲν ἐχάλασε*
τὸν περασμένο χρόνο 'ς τὴ γυροβουνιὰ
τοῦ Μακρυνόρους χιλιάδες; τόνε λέν . . . .
Μάρκος. *Σώπαινε, Τούσα, μὴν τὸ 'πῇς τώνομ' αὐτό.*
Ἀπες. *Τὸ βλέπεις τώρα, στρατηγέ μου, δίκαιο*
πῶς ἔχει νὰ σοῦ στέλνῃ τέτοιο μήνυμα
τῆς πρωτιναῖς νάφήσῃς γκρίνιαις;
Μάρκος. *Πῶς αὐτὸν*
ξέρεις τὸν λένε; Γῶγο! ἔτσι τόνε λέν,
καὶ σὰν τὸν λένε Γῶγο, θέλει νὰ εἰπῇ
ἕνας ποῦ μέσα 'ς τὴν αὐλὴ τ' Ἀλήπασσα,
ἐκείνου τοῦ κακούργου, ποῦκαμε δουλειὰ
νὰ ξεπαστρεύῃ κλέφταις, μπέηδες καλοὺς
μὲ τέχναις, μὲ φαρμάκι, 'π' ἀπ' τὴν κόλασι
ἦταν βγαλμένος, λέω, 'ς τοῦ Ἀλήπασσα
ἔμαθε τὸ σεράγι σὰν τὴν ἀλεποῦ
νὰ θανατώνῃ κάθε ἄντρα διαλεχτό.
Ἀπες. *Ἐκεῖνος τώρα πάει, τὸν χαλάσανε.*
Μάρκος. *Τὰ ὄργανά του μένουν, κ' ἕνας ἀπ' αὐτοὺς*
ὁ Γῶγος εἶνε.
Τούσας. *'Πές το, Μάρκο, πῶς αὐτὸς*

θανάτωσε καὶ σένα τὸν πατέρα σου.
Μάρκος. *Κ' ἡ μάννα μου μοῦ εἶπε χίλιαις δυὸ φοραὶς*
«ἄχ! μή, παιδί μου, πάῃς εἰς αὐτὸν κοντά,
ἀπὸ τὸ αἷμ' ἀκόμη τοῦ πατέρα σου
τὰ χέρια του θαχνίζουν.
Ἄπες. *Τώρα πειὰ γονεῖς*
καὶ συγγενεῖς κι' ἀδέρφια λησμονήσαμε,
καὶ νἄχωμε μιὰ μάννα πρέπει μοναχά,
τὴν λὲν 'Ελλάδα· σὰν τὴν ἀναστήσωμε
ἀπὸ τὸν κρύο τάφο, νὰ θυμούμαστε
ποῖος ἔχει σκοτωμένα τὸν πατέρα μας,
βρισμένα τοὺς γονεῖούς μας, θἆνε μάταια
ὅσα 'ς τὴς μάχαις αἵματα ἐχύσαμε.
Μάρκος. *Καὶ λὲς ἀπὸ τὸν τάφο δὲ θὰ σηκωθῇ*
ὁ ἄμοιρος γονεῖός μου μὲ τὰ σάβανα
καὶ θὰ μοῦ 'πῇ, «τί κάνεις; τοῦτος ἔμπηξε
τὴν ἄτιμη λεπίδα μεσ' 'ς τὰ σπλάχνα μου,
γιατί τὸν εἶχε βάλῃ ὁ Ἀλήπασσας·
καὶ σὺ μ' αὐτὸν θὰ γείνῃς ἀδερφοποιτός;»
Ἄπες. *Ναί, τί καλὰ ποῦ τὤπες! ἀδερφοποιτὸς*
μ' αὐτὸν θὰ γείνῃς, καὶ ἀπὸ τὸν τάφο του
ὁ ἄχαρος πατέρας ἂν σηκώνουνταν
θὰ σοὔλεγε· «σέν, Μάρκο, σοὔδωκε' ὁ Θεὸς
μιὰν ἀντρειά, ποῦ ἄλλος δὲν ἐστάθηκε
ἀκόμη τέτοῖος· μιὰ καρδιὰ ποῦ δύνεσαι
σὲ χιλιάδες μὲ γυμνὸ νάμπῇς σπαθί·
Σουλιῶταις, 'Ρουμελιῶταις σὲ ἀκούγουνε,
γιατί 'χεις γλῶσσα ποῦ σὰν μέλι 'νε γλυκειά,
κι' ἂν θὰ σωθῇ τὸ Σοῦλι, θὰ σωθῇ 'πὸ σέ·
μὰ πρέπει νἄχῃς καὶ τὸ Γῶγο βοηθό,
ποῦ χίλιους στρατιώταις, περισσότερους
μπορεῖ νὰ ἔχῃ παλαιοὺς ἀρματωλούς.
Μάρκος. *Ἂν θὰ σωθῇ τὸ Σοῦλι μοναχὰ γι' αὐτόν . . .*
Ἄπες. *Κανεὶς δὲν εἶνε ἄλλος εἰς τὰ μέρ' αὐτά·*
εἰς τὸ Μωριᾶ δὲν εἶνε τόσον εὔκολο
'πὸ μακρυὰ νὰ στείλουν· κ' ὕστερ' ἀπὸ 'δῶ

την Ἤπειρο πατοῦμε.
Μάρκος. *Ὅλα 'νε σωστά . . .*
Ἄπες. *Κι' ἀπ' ὅλα, Μπότσαρή μου, τὸ σωστότερο*
πῶς ὁ Σουλιώτης, τὸ ἀπόδειξε συχνά,
ἕνα μονάχα ἔχει τὸ πολύτιμο,
τὸ λὲν πατρίδα . . . Νάτος, ὅπου ἔρχεται
μονάχος του, τὸ ξέρει, τὸν προστάξανε
κι' αὐτὸν μαζί σου νὰ φιλιωθῇ . . . καλὰ
κύτταξε νὰ μὴ γείνῃς εἰς τὸ ἔθνος σου
παρήκοος.
Μάρκος. *Χριστέ μου ! πῶς τὸ αἷμα μου*
θαρρῶ πῶς θὰ μὲ πνίξῃ, 'ς τὸ κεφάλι μου
δὲ ξέρω ποιὰ μὲ καίει φοβερὴ φωτιά.
Ἄπες. *Ἐγὼ πηγαίνω, σεῖς οἱ δύο φτειάστε τα.*
(*Φεύγει· μπαίνει ὁ Γῶγος*).
Μάρκος. *Πῶς ἦρθες ἐδῶ πέρα ! συλλογίστηκες*
σὲ ποιὸν μπροστὰ θελᾶβγῃς ;
Γῶγος. *Μάρκο, χτύπα με,*
σὰν θέλῃς σκότωσέ με, μὰ πρῶτ' ἄκουσε.
Μάρκος. *Τί νὰ σ' ἀκούσω ; ἀπ' τὰ χέρια σου θαρρῶ*
ἀκόμη πῶς ἀχνίζει τοῦ πατέρα μου
ζεστὸ τὸ αἷμα, μεσ' ἀπὸ τὰ μάτια σου
πῶς βγαίνει μία φλόγα, ποῦ τὸ ἔθνος σου
θέλει νὰ κάψῃ· ἀπ' τὴν ὄψι τὴ χλωμὴ
πῶς ἕνας φθόνος γλῶσσα ἔβγαλ' ὄχεντρας,
μ' αὐτὴν νὰ μὲ χτυπήσῃ.
Γῶγος. *Ἔ ! παιδάκι μου,*
πῶς εἶσαι νεῖὸς ἀκόμη ! δὲν ἐγνώρισες
καλὰ τὸν κόσμο ! 'γὼ ποῦ ἀνατράφηκα
μὲ τὸν Ἀλῆ . . .
Μάρκος. *Τὸ ξέρω πῶς τὰ φυσικὰ*
ἐβύζαξες ἐκείνου, καὶ δὲν κάμανε
καλὰ ποῦ ἐδῶ πέρα σ' ἀποστείλανε,
γιατί δὲ ξέρω τί μοῦ λέει νὰ χυθῶ . . .
Γῶγος. *Μὰ στάσου πρῶτα, Μάρκο, ἄκουσε κ' ἐμέ.*
Ποῖὸς ἔχει καμωμένα μεγαλήτερο

καλὸ στὸ γένος ἀπὸ 'κεῖνο τὸν Ἀλῆ ;
θαρρεῖς πῶς θὰ γινόταν ἐπανάστασι,
μὲ τὸ Σουλτάνο ἂν δὲν πιάνουνταν αὐτός ;
Μάρκος. *Καὶ λέεις τάχα πῶς ἐσὺ ποῦ ὅμοια*
'ς τὴς κακουργίαις τὴ ζωή σου 'πέρασες,
μ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα ποὔχεις σὰν τὴν ἀλεποῦ
καλὸ θὰ κάμῃς εἰς τὸ γένος ; Ἂν αὐτοί,
'π' ἀπ' τὸ Μωρηᾶ μᾶς διοικοῦνε 'πίστεψαν
τὰ λόγια τοῦτα, ποῦ σὰν ψευτοζάχαρη
σκεπάζουνε φαρμάκι, δὲν πιστεύ' αὐτὰ
ὁ στρατιώτης, 'π' ὅ,τι ἔχει 'ς τὴν καρδιὰ
τὸ ἔχει καὶ 'ς τὰ χείλη· σῦρε, πήγαινε,
μὴν ἀκουστῇ ὁ Μάρκος πῶς χριστιανὸ
ἐσκότωσε.
Γῶγος. *Τί λέεις ! δὲν ἐξέπλυνα*
'γὼ μὲ τὸ αἷμα, ὅπου πέρσυ ἔχυσα
'ς τὴς μάχαις μὲ τοὺς Τούρκους, τὰ ἐγκλήματα
ποὔκαμα, σὰν ἐκείνους πρὶν ἐδούλευα ;
Κύττα τὸ στῆθος τοῦτο ! δὲν εἶνε πολλαὶς
ἡμέραις ποῦ ἐκλεῖσαν τούταις ἡ πληγαίς,
'π' ἀκόμη βλέπεις μαύραις· εἴκοσι φοραὶς
'ς τὴς ῥίζαις τούτου τοῦ βουνοῦ πολέμησα
τὸν περασμένο χρόνο μὲ παλληκαριά,
ποῦ τὴν θαυμάσαν ὅλοι.
Τούσας. *Τἄκουσα κι' ἐγώ,*
Μάρκο ἀξάδερφέ μου, πῶς πολέμησε
τοὺς Τούρκους μὲ μεγάλη' ἀντρεία πέρυσι.
Μάρκος. *Πολέμησες τοὺς Τούρκους, μὰ ξερρίζωσες*
ἐκείνην τὴ κακία, 'π' ὁ Ἀλήπασσας
σοὔχε ῥιγμένα 'ς τὴν ψυχή ;
Γῶγος. *Βαφτίστηκα*
'ς τὸ αἷμα, Μάρκο, καὶ τὸ αἷμα ξέπλυνε
τὸ ἄλλο αἷμα, ποὔχε τὸ ἀδερφικὸ
συχνὰ χυμένο.
Μάρκος. *Σώπα ! εἶσαι γέρος πειά·*
μαζί μας 'ς τὸν ἀγῶν' αὐτὸ τὸν ἱερὸ

δὲν κάνει νἄρθῃς· τοῦτος νᾄν' ἀπάρθενος
πρέπει, κανένας νὰ μὴν ἔχῃ νὰ εἰπῇ
πῶς ἀνακατωθῆκαν λέραις εἰς αὐτόν·
σώνει π' ὁ Μάρκος ζωντανὸ σὲ ἄφησε.
Γῶγος. *Μάρκο ! τὸ Σοῦλι μάθε ὅτι χάνεται*
ἂν δὲν ἐρθῶ μαζί σου· μ' εἴκοσι σωσταὶς
χιλιάδες ὁ Χουρσίτης τό 'ζωσε σφικτά,
κι' ὄχι Κονιάρους, Ἀρβανίταις διαλεχτούς,
ποῦ 'ς τὸ σημάδι εἶνε ὅπως εἶσαι σύ.
'Εγὼ χιλιάδες 'Ηπειρώταις ἔχω δυό·
καὶ σὺ μὲ ἄλλους χίλιους, ποῦ δὲν ἔχουνε
εἰς τὸ τουφέκι ταῖρι, τοὺς τσακίζομε
'πὸ δυὸ μεριαίς· θαρρῶ, δὲ σκέφτηκα κακά.
Μάρκος. *'Ετοῦτος ὁ Χουρσίτης, κάποιος λέει κρυφὰ*
σταλμένον σένα ἔχει τὴ στιγμὴν αὐτή,
γιὰ νὰ μοῦ πιπιλίσῃς 'μένα τὸ μυαλό.
Γῶγος. *Καὶ ποῖος τώρα, ποῦ σημαία μὲ σταυρὸ*
ὑψώθη 'ς τὰ βουνά μας, τέτοιο σκέφτηκε ;
Τὸν κολακεύαμ' τὸν Ἀλῆ ἀληθινά,
μὰ πρῶτα, ποῦ σὲ τέτοια εὑρισκόμαστε
φουρτούνα, ποῦ σκοτάδι μᾶς ἐσκέπαζε
ὡσὰν τὴ πίσσα ἀπ' τὴν ἄνομη σκλαβιά·
μὰ τώρα ποῦ τὸ φῶς λιγάκι βλέπομε,
κ' ἐλπίδα ὁ καθένας ἔχει πῶς θἀδῇ
τὴ 'λευτεριά, ποῦ γράφουν ἀπὸ τὴ Φραγκιὰ
πῶς γρήγορα θὰ στείλουν χρήματα πολλά,
ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος ποῦ θἀπῇ πῶς τῶν Τουρκῶν
ψωμὶ θὰ φάῃ ;
Μάρκος. *Θὰ τὸ 'πῇ ἕνας φονιᾶς*
ἕνας κακοῦργος !
Γῶγος. *Ὄχι, δὲν εἶμαι φονιᾶς,*
μηδὲ κακοῦργος· Μάρκο, συλλογίσου το·
'ς αὐτὰ τὰ χρόνια ποῦ τὸ φόνον ἔκαμα,
πῶς ὁ Ἀλῆς μοῦ εἶπε· «ξέβγαλέ τονε,
ἀλλοιῶς ῥουθοῦνι δὲ θὰ μείνῃ 'κὸ τὰ σᾶς·
ἐσὺ ὁ ἴδιος τὸν τρελλὸ δὲν ἔκανες

τόσον καιρό, μιλιὰν ἀπὸ τὸ στόμα σου
δὲν ἔπαιρνε κανένας, γιὰ νὰ λέν, «αὐτὸ
δὲν εἶν' παιδὶ τοῦ Κίτσου, ἄστε τον νὰ ζῇ·
εἰς τὴν Τουρκιὰ δὲ θἄρθῃ ἀπ' αὐτὸν ζημιά ;»
Μὰ τώρα βλέπεις τί ὁ κόσμος ὅλος λέει
«ὁ Μάρκος θελὰ φάῃ τὴ Τουρκιά»· καὶ σὺ
ποῦ 'ς ὅλους εἶσαι τόσον ἀγαθός, γλυκός,
ποῦ συχωράεις κι' ὅταν θὰ σὲ βρίσουνε,
'ς ἐμὲ δὲ θἄρθῃς ποῦ σοῦ λέω· Μάρκο μου,
τὸ Σοῦλι θὰ γλυτώσω, ἂν πᾶμε μαζί ;

Μάρκος. *Μά . . . εἶν' ἀλήθεια πῶς βαθειὰ τὰ σπλάχνα μου*
μέσα πονοῦνε.

Γῶγος. *Πόσο περισσότερο*
θελὰ πονέσουν, σὰν ἐρθοῦνε καὶ σοῦ 'ποῦν
«'ς τὸν τόπο ποῦ γεννήθης, ποῦ καυχούσουνε
'ς τὴ 'Ρωμηοσύνη πρῶτος πῶς ἐλέγουσουν,
γιατί ποτέ σου δὲν προσκύνησες πασσᾶ,
πέτρα σὲ πέτρ' ἀπάνω δὲν ἀπόμεινε !
οἱ ἄντρες ἐχαθῆκαν 'π' ἀπ' τοὺς βράχους τους
τοῦ Παντισὰχ τὸ θρόνο φοβερίζανε·
γυναῖκες ἐβριστῆκαν, ποῦ 'ς τὴν ἀγκαλιὰ
παιδὶ κρατοῦσαν καὶ σπαθὶ ἐζώνουνταν,
μπαρούτι 'ς τὴν ποδιά τους εἶχαν κι' ἔφερναν
εἰς τὸν ἀντρειωμένο, 'πίσω γύριζαν
'κεῖνον ποῦ 'μπρὸς νὰ πάῃ δὲν ἐκόταγε» !

Μάρκος. *Ὤχ ! σκύλε, μάγε, τεῖνε τοῦτα ποῦ μοῦ λές ;*
ποῦ 'βρῆκες τέτοια λόγια ; ἀπ' τὴν κόλασι
ποῖος ἐβγῆκε καὶ μ' αὐτὴ σὲ ἔμαθε
νὰ μὲ πλανᾷς τὴ γλῶσσα ;

Γῶγος. *Ὄχι, δαίμονας*
ἐγὼ δὲν εἶμαι, ἔχω εἰς τὸ στῆθός μου
σταυρὸ τὸ ἴδιο ὅπως ἔχεις, Μάρκο, σύ·
'ς ἕνα μονάχα σὲ περνῶ, καὶ σκέψου το.

Μάρκος. *Καὶ ποιό 'νε τοῦτο ;*

Γῶγος. *Παλληκάρι πειὸ καλὸ*
'πὸ σένα εἶμαι.

Μάρκος. *Νὰ γελάσω μοὔρχεται·*
ἀπὸ τὸ Μάρκο εἶσαι πειὸ ἀνδρεῖος σύ ;
Γῶγος. *Ἀπὸ τὸ Μάρκο· ὄχι ὅμως 'ς τἄρματα,*
τὤμολογοῦν, τὸ ξέρουν Τοῦρκοι καὶ Ῥωμηοί,
λιοντάρι σὰν ἐσένα εἰς τὸν πόλεμο
μητ' ἐγεννήθη, μήτε θέλει γεννηθῇ·
εἰς τὴ γενναία μόνο εἶπα 'γὼ ψυχή·
γιατ' εἶμαι γέρος τώρα, τὴ γυναῖκά μου
σὰ σφάξουν, τὰ παιδιά μου, πειὰ δὲν εἰμπορῶ
ἄλλα νὰ κάμω· μὰ ἐσὺ παντρεύεσαι
πάλι, ἂν χάσῃς τὴ γυναῖκα, τὰ παιδιά . . .
μὰ πάω, δὲ 'ρωτάω φίλος ἢ ὀχτρὸς
ποιὸς εἶνε, ὑπακούω εἰς τὴν προσταγὴ
'κεινοῦ 'π' ἀνώτερό μου διωρίσανε.
Μάρκος. *Ὦ δύστυχή μου μάννα, τί θελὰ εἰπῇς*
σὰν μάθῃς πῶς μὲ λένε ἀδερφοποιτὸ
'κεινοῦ, ποῦ τὸ γονειό μου ἐκομμάτιασε;
Γῶγος. *Πές της γιὰ τὸ χατῆρι 'κείνης τὤκαμες.*
Μάρκος. *Ὄχι, γονειοὺς καὶ τέκνα δὲ λογάριασε*
ποτὲ Σουλιώτης.
Γῶγος. *Μὰ 'λογάριασε καλὰ*
πατρίδος ποιᾶς τὸν λένε δύστυχο παιδί.
Μάρκος. *Πὼ πώ, τί χτύπο 'ς τὴν καρδιὰ μοῦ ἔδωκες !*
πατέρα μου, πατέρα ! ἀπ' τὸν τάφο σου
τὸν κρύον ποῦ κοιμᾶσαι μέσ' 'ς τὰ σάβανα,
μὴν ὀργιστῇς, κατάρα μὴν εἰπῇς φρικτή,
ἂν ὁ φονειᾶς σου ἦρθε καὶ μ' ἐλύγισε·
Βρὲ 'πέ μου, Γῶγ', ἀλήθεια χιλιάδες δυὸ
θὰ πάρῃς 'Ηπειρώταις καὶ θἄρθῇς μαζί ;
Γῶγος. *Τέτοια 'χω προσταγὴ ἀπ' τὴν κυβέρνησι*
νἄρθῶ καὶ νὰ γενοῦμε ἀδερφοποιτοί·
'ς τὸν πόλεμο μὴν πάῃς, ἂν δὲν γείνῃ' αὐτό.
Μάρκος. *Καὶ πρέπει νὰ γενοῦμε ἀδερφοποιτοί ;*
Γῶγος. *Κι' ἀκόμ' ἕν ἄλλο ποὖνε μεγαλήτερο.*
Μάρκος. *Σὲ ποιὰ μὲ ρίχνεις, ὦ Χριστέ μου, ταραχή !*
Γῶγος. *Τὸ γυιό μου ποῦ τὸν ἔχω ἕνα κι' ἀκριβό . . .*

Μάρκος. *Ἄχ! μὴ γιὰ τὰ παιδιά σου τίποτα μοῦ 'πῇς.*
Γῶγος. *Γαμπρὸ θελὰ τὸν κάμῃς· τί ἐστάθηκες;*
Μάρκος. *Τί 'μέρα εἶνε τούτη!*
Γῶγος. *Μέρα πειὸ καλὴ*
ἀπ' ὅλαις τῆς ἡμέραις· συγγενεῖς στενοὶ
γιὰ τὴν πατρίδα, γιὰ τὴν πίστι τοῦ Χριστοῦ,
ἐκεῖνοι θὰ γενοῦνε, ποῦ τοὺς ἔβανε
ὡς χτὲς ἀκόμη νὰ τρωγῶντ' ὁ τύραννος.
Μάρκος. *Ὤχ! ἂν αὐτὸ ποῦ λὲς ἀλήθεια θἄτανε...*
Γῶγος. *Καὶ τί θαρρεῖς; πῶς θέλω 'γὼ τὸ σπλάχνο μου*
'ς τοὺς δρόμους νὰ τὸ ῥίξω, νἄρθουν ὕστερα
νὰ μοῦ εἰποῦν· «τί κλαίεις; σὺ τὸ 'φόνεψες
τὸ ἄμοιρο παιδί σου, ποῦ 'ς τὸν ἄσπονδο
ὀχτρό σου τῷχες δώσῃ.» Ἔλα φίλησε
τὸ χέρι μου· θὰ σ' ἔχω ἀπὸ 'δῶ κι' ὀμπρὸς
σὰν τὸ παιδί μου, καὶ ἀκόμη πειὸ καλά·
καλὰ τὸ ξέρεις, πῶς ἡ νύφη τοῦ παιδιοῦ,
σὰν εἶν' καλή, χαρά 'ν' πολλὴ 'ς τὸν πεθερό.
Μάρκος. *Ἄχ! τί θὰ κάμω; 'π' ὅταν πρωτοέβγαινα*
'ς τὸν κόσμο, νειὸς ἀκόμη δεκαὲξ χρονῶ,
μιὰ 'μέρα τὴ Χρυσῆ μου ποὔπαιρνε νερὸ
ἀπὸ τὴ βρύσι, εἶδα κ' ἐτρελλάθηκα·
θαρροῦσα τὰ οὐράνια πῶς ἀνοίγανε,
ὅταν μ' ἐκεῖνο τὸ λιγνὸ ἀνάστημα
τὴν ἔβλεπα κοντά μου πῶς ἐπρόβαινε.
Ὕστερα τὰ παιδιά μου, τὸ Δημήτρη μου,
τὴ Βάσσω τούτη ποῦ σὺ νύφη σου ζητεῖς,
μ' ἐρωτ' ἀκόμη πειὸ μεγάλου ἀπ' αὐτόν,
ποῦ τὴ Χρυσὴ ἀγαποῦσα, ἐρωτεύθηκα...
Μὰ μιὰν ἡμέρα, ποῦ τὸ μεσοφέγγαρο
ἐρρίξαμε καὶ τούτην ἐσηκώσαμε
τὴν ὥμορφη σημαία, ὅπου τὸ σταυρὸ
σημεῖον ἔχει, ἄλλο τίποτα 'ς τὸ νοῦ
δὲν ἔχω, πάρα τὴν πατρίδα 'λεύτερη
νάδῶ· γι' αὐτὴν καὶ μόνο, ὅπου κίνδυνος,
ἀπ' ὅλους 'μπρὸς νὰ τρέχω θέλω, τὴ ζωὴ

δὲν τὴν ψηφῶ διόλου· τώρα ἔρχεται
ὅλη πληγαὶς γεμάτη ἀπὸ τὸ σκληρὸ
φθόνο ποῦ τρώει τῶν Ἑλλήνων τῆς ψυχαίς,
μοῦ λέει· «Μάρκο, θελὰ κάμῃς καὶ αὐτὴ
τὴ φοβερὴ θυσία· πρέπει καὶ 'κεινοῦ
τὸ χέρι νὰ φιλήσῃς, ποῦ ἐσκότωσε
τὸν ἴδιο τὸ γονειό σου· ἄχ! πατρίδα μου,
κι' αὐτὸ θὰ κάμω· γιατί κι' ὁ παράδεισος
ἐὰν μπροστὰ μ' ἀνοίγουνταν μὲ τὸ Θεὸ
καὶ τοὺς ἀγγέλους, ὅπου ψάλλουν ὡσαννὰ
καὶ μ' ἐρωτοῦσαν· «τί καλήτερ' ἀγαπᾷς;»
θἄλεγα τὴν πατρίδα, δὸς τὸ χέρι σου,
Γῶγο, νὰ τὸ φιλήσω.

Γῶγος. *Νά! καὶ πάρ' αὐτὸ*
τὸ δαχτυλίδι, Μάρκο· ξέρεις τί μ' αὐτὴ
τὴν πρᾶξιν ἔχεις κάμη; εἶσαι σήμερα
κι' ἀπὸ τὸν Ὀδυσσέα μεγαλήτερος
κι' ἀπ' τὸν Κολοκοτρώνη, ποῦ φημίζονται
οἱ πειὸ μεγάλοι 'ς τὴν Ἑλλάδα στρατηγοί·
νικᾷς τὸν ἑαυτό σου, λέγεις, ἀγαπῶ
τὸ ἔθνος μου ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα πειὸ καλά·
κι' αὐτὸ τὸ ἔθνος μιὰν ἡμέρα θελὰ 'πῇ·
«γιὰ 'μένα τὴν ἀγάπην ἐθυσίασε
εἰς τὸ γονειὸ ποῦ εἶχε! περισσότερο
ἐδύνουνταν νὰ κάμῃ; Σὰν εἰκόνισμα
παντοῦ θὰ σ' ἔχουν, τ᾽ὄνομά σου θαὐλογοῦν!

Μάρκος. *Εἰς τὸ Θεὸ σ' ἀφίνω, ἂν ἀπὸ αὐτὴ*
τὴν πρᾶξι πίσω κρύβεται . . .

Γῶγος. *Σιώπαινε·*
τὸ δαχτυλίδι ποὔχεις εἰς τὸ χέρι σου
δῶσέ μου, καὶ ἀδέρφια θἄμαστε πιστά.

Μάρκος. *Πάρτο· κυιγμένο μ' ἔχει ἡ πατρίδα μου.*

(Οἱ στρατιῶται τραγουδοῦν).

Τί εἶνε τοῦτο ποὔδαμε ; τέτοιο μεγάλο θαῦμα !
νὰ γίνωντ' ἀδερφοποιτοὶ καὶ χέρι νὰ φιλοῦν
ἐκεῖνοι 'π' ὅρκο κάμανε φρικτὰ νἀκδικηθοῦν.

—

Ἀπὸ τὸ αἷμα 'π' ἄχνιζε ἀπ' τοῦ φονειᾶ τὰ χέρια,
ἀπὸ τὸ μνῆμα ποὔτριζαν τὰ κόκκαλα μ' ὀργὴ
φιλία 'βγῆκεν ἄξαφνα, ἀγάπη μπιστική.

—

Μάρκο, 'ς τὰ χρόνια θὰ τὸ λὲν τὰ 'στερηνά· κανένας
γιὰ τὴν πατρίδα σὰν καὶ σὲ δὲν εἶχε τὴν καρδιὰ
καὶ τὤνομά σου θὰ γραφῇ μὲ γράμματα χρυσᾶ.

—

Δὲν ἀπεθαίνεις, ζωντανὸς αἰώνια θὰ εἶσαι
'δῶ κάτω 'ς τὴν ἐνθύμησι τῶν ἄλλων γενεῶν,
καὶ 'πάνω 'ς τὸν παράδεισο μαζὶ μὲ τὸ Θεόν.

(Χορεύουν).

Χορέψτε 'ς τὴ χαρὰν αὐτή,
ἀδέρφια λιοκαμένα,
ἀπὸ τὴ φλόγα τῆς σκλαβιᾶς
εἰς τὴν καρδιὰ καϋμένα.

—

Σὰν τὴν δροσιὰ τῆς χαραυγῆς,
τῆς 'λευτεριᾶς τἀέρι
τὴν εὐτυχία γλήγορα
'ς τὸν τόπο μας θὰ φέρῃ.

Μὰ τεἶνε τοῦτος βιαστικὸς ποῦ ἔρχεται
σὰν κάποια εἰς τὸ νοῦ νἄχ' εἴδησι νἀπῇ ;
μακάρι νἆνε τούτη, πῶς θὰ κάνωμε
πόλεμο· μὲ βαρέν' ἡ ἄνεργη ζωή.

(Μπαίνει ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Κυβερνήσεως).

Μὴ στέκῃς, καπετάνιο, ἔτσι σοῦ μηνᾷ
τῆς Κυβερνήσεώς μας πληρεξούσιος·
«'ς τὸ Πέτα μαζωχθήκαν μὲ τὸν 'Ισμαὴλ

πασσᾶ καὶ τὸ 'Ρεσσίτη πεζικό, μαζὶ
μὲ τὴν καβαλλαρία, περισσότεροι
'πὸ δέκα χιλιάδες· εἶνε κ' Ἕλληνες
ἀπ' τὴν Κεφαλληνία μὲ τὸν ἀρχηγὸ
Πανᾶ κ' οἱ γυμνασμένοι εἰς τὸ ταχτικό.
Κοντά τους εἶνε κι' ὅσοι ἀπὸ τὴ Φραγκιὰ
μὲ τὴ μεγάλη τὴν καρδιὰ φιλέλληνες
ἤρθανε νἀποθάνουν εἰς τὸν τόπον μας·
πρέπει καὶ σεῖς νάρθῆτε.

Μάρκος. *Πᾶμε, Γῶγο μου,*
πάμ', ἀδερφοποιτέ μου· σήμερα εὐθὺς
νὰ δείξῃς πρέπει, ἂν καὶ τῷντ' αἰσθάνουσουν
ὅσα μὲ τόσο πόνο μοὖλεγες προτοῦ.

Τούσας. *Ἂς δείξωμ' ὅλοι, φίλοι, γιὰ τὸ ἔθνος μας*
πῶς δὲ δειλιοῦμε τὴ ζωὴ νὰ δώσωμε.

(Κτυποῦν σάλπιγγες καὶ ἐξέρχονται ὅλοι ᾄδοντες).

Ὀμπρός, παιδιά, ὁ πόλεμος
τὰ παλληκάρια δείχνει·
'ς τὸν ἄνανδρο τὴν ἐντροπὴ
τὴν ἀτιμία ῥίχνει.

—

'Σ τὸ αἷμα ὅλοι λούγονται,
καὶ κάθε ἁμαρτία
'ς τὴ κολυμβήθρα πλύνεται
τοῦ ἔθνους τὴν ἁγία.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

('Σ τὴ ῥίζα τοῦ Μακρυνόρους στρατόπεδο Ἑλληνικό· εἰσέρχεται ὁ Μάρκο ς μὲ σπασμένο σπαθὶ καὶ ὁ Τούσας μαζί).

Μάρκος. *Τί ἦταν τοῦτο, Τούσα, ποῦ ἐπάθαμε ;*
Τούσας. *Τἤθελες, στρατηγέ μου ; ἔτσ' ἦταν γραφτό·*
ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος ποῦ στρατοὺς ὡδήγησε
τόσαις φοραὶς σὲ μάχη, καὶ κατώρθωσε
πάντα 'ς τὸ σπῆτι νὰ γυρίσῃ νικητής ;
Μάρκος. *Τὸ ξέρω πῶς παιγνίδι εἶν' ὁ πόλεμος·*
κ' ἐκεῖνος ποὔχει τὴν καρδιὰ τοῦ λεονταριοῦ,
κ' ἐκεῖνος θὰ λυγίσῃ, εἶν' ἀδύνατο,
μία φορά, μὰ τώρα δὲν εἶνε αὐτό·
ἐτοῦτο μία ἦτον θεϊκὴ ὀργή·
οἱ ταχτικοὶ 'χαθῆκαν, ποῦ ἐλπίζαμε
πῶς νέα θὰ μᾶς δώσουν δύναμι' αὐτοῦ
οἱ ξένοι μᾶς 'χαθῆκαν, οἱ φιλέλληνες,
'π' ἀφῆκαν τὰ παιδιά τους, τὴς γυναῖκες τους,
τὰ σπήτια, ποῦ παλάτια κάμποσοί 'χανε,
κἦρθαν 'δῶ πέρα νὰ ψωριάσουν σὰν ἐμᾶς.
Τούσας. *Τί ἄλλο νὰ τοὺς κάμῃς ἦτο δυνατόν ;*
'ς τὴ μέσῃ 'μπῆκες, 'φώναξες· «συντρόφια μου,
οἱ ξένοι νὰ γλυτώσουν, ἂς χαθοῦμ' ἐμεῖς·
Εἰς τὴν Εὐρώπη νὰ μὴν πᾶνε νὰ εἰποῦν,
ἐπίτηδες ἐμεῖς πῶς τοὺς σκοτώσαμε ! »
'χύθηκες μόνος σὲ χιλιάδες τοὺς ὀχτρούς,
κι' ἂν εἴκοσι Σουλιῶταις δὲν ἐτρέχανε
τὰ στήθη τους ταμποῦρι γιὰ νὰ βάλουνε,
τὴν ὥρα δὲ θελἄσουν τούτη ζωντανός.
Μάρκος. *Καλλιά' τον νὰ 'πεθάνω . . . τί 'στὴ μάννα μου*
τὴν ἄμοιρή 'χω τώρα νἀπολογηθῶ ;

Τούσας. *Ἡ μάννα σου! κ' ἐκείνη δὲν τὸ ξέρ' αὐτό,*
πῶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶσαι πάντα τυχερός;
Μάρκος. *Ἔ! Τούσα, Τούσα, τρὶς ἀνάθεμα 'ς αὐτὴ*
τὴν ὥρα ποὖπα, γίνομ' ἀδερφοποιτὸς
γιὰ τὴν πατρίδα μὲ τὸν πρῶτό μου ὀχτρό.
Τούσας. *Ἄχ! θεῖέ μου, πῶς δίκηο ἔχεις νὰ πονῇς,*
βαρειὰ νἀναστενάζῃς! τὸ ἐλέγανε
κ' οἱ ἄμοιροι οἱ ξένοι σὰν ἐσφάζουνταν,
ὁ Γῶγος πῶς αἰτία ἦτον τοῦ χαμοῦ.
Μάρκος. *Ἐκεῖνος ὁ κακοῦργος! ἂν ἐβάσταγε*
τὴ θέσι ποὖπε πῶς θὰ πιάσῃ, 'πίσω τους
δὲ θἄπεφταν οἱ Τοῦρκοι· ὤχ! τὸ δύστυχο
τὸν ἀρχηγό τους εἶδα, ποῦ ἀπόμεινε
μ' ἕνα μαχαῖρι μοναχὰ κι' ἀπέθανε
σὰν ἕνα μετὰ 'κεῖνο ἔσφαξεν ὀχτρό.
Τούσας. *Ἔ! κι' ἂν μοῦ τύχῃ πουθενά· τὰ δόντια του*
θὰ βγάλω ἕνα ἕνα
Μάρκος. *Τούσα, Τούσα μου,*
τί ὠφελοῦνε τοῦτα; μάννα μου φτωχή,
πόσό 'χες δίκηο σὰν μοῦ ἔλεγες συχνά·
μὴν εἶσαι, Μάρκο, τόσον ἀγαθός, καλός·
μὴ συγχωρῇς ἐκείνους ποῦ ζιζάνια
γίνονται, μὲ τοὺς Τούρκους πᾶνε κἔρχονται.
Τὰ λόγια της νά! 'βγῆκαν τώρ' ἀληθινά.
Τούσας. *Καὶ τί, μὴν τοῦτο γιὰ κακὸ σὺ τὤκαμες;*
σὺ ἔκαμες θυσία, σὺ τὰ χέρια σου
ἔβαλες 'ς τὴν καρδιά σου, 'π' ἀπ' τὰ στήθη σου
ἤθελε νὰ πετάξῃ ἀπὸ τὸ θυμό.
Τὴν 'κράτησες καὶ εἶπες, ποῦ δὲν τὤκαμε
κανεὶς ποτέ, κρατήσου, δύστυχη ψυχή,
γιὰ τὴν πατρίδα μόνο ὡς καὶ τὸν φονειᾶ
θὰ συχωρέσω τοῦ γονειοῦ μου.
Μάρκος. *Τίποτα!*
δὲν ἔπρεπε νὰ γείνῃ τοῦτο· ἀπὸ 'κεῖ,
ποὖταν θαμμένος ὁ γονειός μου, φοβερὴ
κατάρα 'βγῆκε κ' ἔκοψε τὰ χέρια μας·

τί λέεις ; καὶ ποιὸς τώρα στόματα μπορεῖ
νὰ κλείσῃ ποῦ θὰ λένε, πῶς ἐπίτηδες
ἀφήσαμε τοὺς ξένους κ' ἐχαθήκανε ;

Τούσας. *Δὲ θὰ τὸ 'πῇ κανένας, πόσοι κι' ἀπὸ 'μᾶς*
λέσια δὲν ἀπομεῖναν ἄθαφτα ἐκεῖ ;

Μάρκος. *Τὸ Πέτα μαῦρο θἀπομείνῃ ὄνομα*
μπροστὰ σὲ τόσους ἄλλους ὅπου λάμπουνε
'πὸ δόξα τόπους.

Τούσας. *Ὄχι, θὰ τἀσπρίσω 'γώ,*
τὸ Γῶγο σὰν ξεβγάλω.

Μάρκος. *Ἂν θαὐρῇς καιρὸ*
ἀπ' τὴν Τουρκιὰ ποῦ θἄρθῃ σὰν τὴ μερμηγκιά.
Ἔ ! Τούσα, Τούσα, νὰ τὴ θυμηθῇς αὐτὴ
τὴν ὥρα ποῦ σ' τὸ λέω· τοῦτο ποὔκαμα
ἐγὼ τὸ λᾶθος, τὸ κορίτσι μ' ἔδωκα
'ς τὸ γυιὸ 'κεινοῦ, ποῦ τὸ γονειό μου 'σκότωσε,
'ς τὸν τάφο θὰ μὲ φέρῃ· ἐπαράκουσα
'ς τὴ μάννα μου, ποῦ χίλιαις μοὔπ' αὐτὴ φοραῖς
τῆς γενεᾶς μας ἄστους τοὺς ὀχτρούς, ἂς ζοῦν,
ἀφοῦ τὸ θέλει ἔτσι τὸ βαγγέλιο,
νὰ συγχωροῦμε τοὺς ὀχτρούς μας· μὰ ποτέ,
ποτὲ φιλιὰ μὴ δέσῃς μ' ἕνα 'πὸ ταυτούς ....
κ' ἐγὼ ἐπῆγα, Τούσα . . . ἄκου τί 'καμα !
ἐφίλησα τὸ χέρι 'κείνου ποὔσφαξε
τὸν ἴδιο τὸ γονειό μου· καὶ γιατί αὐτό ;
χατῆρι γιὰ νὰ κάμῃ Τούρκου ἄνομου.

Τούσας. *Μάρκο μου, μὴ τοῦ κάκου συλλογίζεσαι*
πράγματα ποῦ 'γενῆκαν, δὲν ξεγίνονται·
μὰ στάσου ! ἄκου ! κάπου σὰν χαραῖς πολλαῖς
νὰ κάνουν οἱ συντρόφοι !

Μάρκος. *Ἀχ ! πῶς τῆς χαραῖς*
ἐξέχασ' ἡ ψυχή μου ἀπὸ τὴ στιγμὴ
ὁποῦ τὸ Σοῦλι ἀφῆκα κ' εἰς τὴν ξενιτειά . . .

Τούσας. *Πάλι χαραῖς μεγάλαις . . . σὰν νὰ 'κέρδησαν . . .*

Μία φωνή. *Τοῦ Μάρκου ἡ γυναῖκα !*

Μάρκος. *Παναγία μου !*

τεῖνε αὐτὸ ποῦ λένε ;
Τούσας. *Τἄκουσα κ' ἐγώ·*
γιὰ πᾶμε νὰ ἰδοῦμε !
Μάρκος. *'Ω Χριστέ μου, τί*
θἀκούσωμε ; τί ; 'φύγαν ἀπὸ τοὺς βράχους μας,
τἀφήσανε τὸ Σοῦλι ;
Τούσας. *Νά της! 'φθάσανε·*
δὲν εἶν' ἡ ἀδερφή σου τούτη ὁποῦ 'μπρὸς
πηγαίνει' ἀρματωμένη ;
(*Μπαίνει ἡ 'Αγγέλω καὶ ἡ Χρυσὴ μὲ τὰ δυὸ παιδιὰ τοῦ Μάρκου*).
Μάρκος. *'Αδερφούλα μου,*
τί εἶνε τοῦτο τἄξαφνο ; πῶς 'βρέθητε
'δῶ πέρα τόσο γρήγορα ;
'Αγγέλω. *Θὰ σοῦ εἰπῶ,*
μόν' πρῶτα σῦρε καὶ χερόπιασε σφικτά,
Μάρκο μου, τὴ Χρυσή σου, τὴ γυναῖκά σου,
ποῦ ξέρω πόσο γιὰ τὰ σένα λαχταρᾷ,
κι' ὕστερα θὰ τἀποῦμε.
Μάρκος. *Τὰ παιδάκια μου !*
Χρυσή μου, τεῖνε τοῦτο ; εἴσαστε καλά ;
στέκει τὸ Σοῦλι' ἀκόμα τὸ περήφανο
ἀπάτητ' ἀπὸ Τούρκους, καθὼς ἦταν πρίν ;
'Αγγέλω. *Σώπαινε, Μάρκο· πρῶτα χόρτασ' τὴ χαρὰ*
ποῦ εἶδες τὴ Χρυσή σου, κ' ὕστερης ἐγὼ
θὰ σ' τὰ εἰπῶ . . .
Μάρκος. *Τί θέλω τούτη τὴ χαρά,*
σὰν τὴ πατρίδα ; . . .
Χρυσή. *Μάρκο, πέτρα τὴν καρδιὰ*
νὰ κάμῃς, θελἀκούσῃς πράγματα, βαθειὰ
ποῦ θὰ πονέσῃς· βλέπεις τοῦτο τὸ παιδί ;
κι' αὐτὸ 'ς τοὺς Τούρκους μέσα 'μπῆκε μὲ σπαθί·
ὅμως τοῦ κάκου !
Μάρκος. *Τί ; τὸ ἐχαλάσανε ;*
τί λές ; ἐσκύψαν τὸ κεφάλι μιὰ φορά ; . . .
Χρυσή. *Ποτὲ κανένας· μήτε θέλει ἀκουστῆ*
Σουλιῶταις πῶς ἀγᾶ ποδιαὶς φιλήσανε·

ἐπολεμῆσαν ὅλοι, γέροντες, παιδιὰ
γρῃαίς, κορίτσια, σὰν λεοντάρια.
Μάρκος. *'Πέ μου τα,*
ἄχ ! 'πέ μου τα, Χρυσή μου
'Αγγέλω. *Τί νὰ σ' τὰ εἰπῇ ;*
δὲν τὰ καταλαβαίνεις ; ἦρθεν ὁ Χουρσὶτ
μὲ χιλιάδες εἴκοσι καὶ μήνυσε
εἰς τοὺς δημογερόντους· «γηὰ θὰ δώσετε
τὸ Σοῦλι, γηὰ σᾶς κάνω στάχτη· σκέφτηκαν
τότ' οἱ γερόντοι, ὅλοι νὰ 'ποθάνωμε
καλήτερα παρὰ 'ς τὸν κόσμο νάκουστῇ
πῶς μόνο του τὸ Σοῦλι παραδόθηκε·
ναί, τὸ 'σκεφτῆκαν ὅλους γιὰ νὰ σφάξουνε
αὐτοὺς ποῦ τρῶνε τὸ ψωμὶ καὶ πόλεμο
δὲν κάνουν, νὰ βαστάξουν ἔτσι πειότερο
τὰ παλληκάρια· εἶπαν νὰ μᾶς σφάξουνε
παιδιὰ γυναῖκές, μὰ τοῦ Μάρκου ἡ ἀδερφὴ
σηκώθη καὶ τοὺς λέει· τί θὰ κάμετε ;
καὶ τάχα μήπως θᾆν' ἡ πρώτη τους φορὰ
ὅπου γυναῖκες τὸ τουφέκι 'πήρανε ;
τὰ πρῶτα χρόνια τούταις δὲν ἐγείνανε
αἰτία ντροπιασμένος ὁ 'Αλήπασσας
τόσαις φοραὶς νὰ φύγῃ ἀπ' τὸ Σοῦλί μας ;
καὶ 'μεῖς σπαθιὰ κρατοῦμε, σημαδεύομε
τὸ ἴδιο σὰν τοὺς ἄντρες· τὴν ἀπάντησι
δώσετε πάλι πῶς Σουλτᾶνο καὶ πασσᾶ
Σουλιώτης δὲν γνωρίζει·» ἔτσ' ἀρχίνισε
πόλεμος ποῦ ὡς τώρα δὲν ξανάγεινε·
κολώναις ἐγεινῆκαν τέσσερες εὐθὺς
οἱ Τοῦρκοι, καὶ βαροῦσαν ἀκατάπαυστα
μὲ βόλια καὶ κανόνια· τέσσαρες φοραὶς
ἐμπῆκαν 'ς τὰ χωριά μας· καὶ τῆς τέσσαρες
'πὸ κάτω τὰ φαράγγια ἐγεμίσανε
κουφάρια τῶν Τουρκῶνε· ὡς καὶ τὰ παιδιὰ
κατρακυλοῦσαν βράχους καὶ σκοτώνανε
τοὺς ἄπιστους κ' οἱ γέροι· κοντοστήλιαρα

πολλῶν κεφάλια σπᾶσαν· μὰ 'ς τὸ ὕστερο
εἴπανε οἱ πασσάδες· «τοῦτοι θὰ μᾶς φᾶν
τοὺς στρατιώταις ὅλους· νὰ τοὺς κλείσουμε
σὰν ποντικοὺς ὁλοῦθε· τί θὰ κάμουνε ;
θροφαὶς πολλαὶς δὲν ἔχουν μήτε καὶ νερό.»
Κ' ἔτσι τὸ κάμαν, παληοπέτσια 'φάγαμε,
κόκκαλα βράξαμ', τὸ ζουμί τους πίναμε·
μὰ τέλος . . .

Μάρκος. *'Πέτ', 'Αγγέλω, 'πέτο νὰ μοῦ 'ρθῇ*
ἀστροπελέκι, ἀπ' τὸν κόσμο νὰ χαθῶ.

Χρυσή. *Ὄχι, νὰ μὴ φοβᾶσαι γιὰ ντροπὴ καμμιά·*
μὲ τἄρματά τους ὅλοι' οἱ ἄντρες βγήκανε,
μπροστὰ ὁ μπάρμπας σ' Νότης· ἐμᾶς μοναχά . . .

Μάρκος. *Τί εἶνε πάλι τοῦτο ;*

Χρυσή. *'Εκρατήσανε*
σκλάβαις.

Μάρκος. *Τί λέεις ;*

Χρυσή. *'Σ τὴν ἀρχὴ θελήσανε*
κάτι νὰ μᾶς πειράξουν· μάγριέψαμεν
ἐμεῖς, καὶ γέρος 'Αρβανίτης φρόνιμους
τοὺς ἔκαμε, τοὺς εἶπε· «ξέρετε ποιανοῦ
εἶνε αὐτὴ γυναῖκα ; 'κείνου ποῦ Τουρκιὰ
τρώει σὰν νἆνε πρόβατα, μὲ τὸ σπαθὶ
περνᾶ 'π' τὰ στάχια πάνω κ' ὕστερα καμμιὰ
ζαρωματιὰ δὲ βλέπεις, Μπότσαρη τὸν λέν.»
'Ο γέρος ἔτσι σὰν τοὺς 'μίλησε, κανεὶς
δὲν ἅπλωσε τὸ χέρι καταπάνω μας·
μᾶς σέβουνταν, μᾶς εἶχαν σὰν νὰ εἴμαστε
πασσᾶ χαρέμια· ἕνα μοναχὰ ποτὲ
νὰ μᾶς ἀφήσουν δὲν ἠθέλανε κανεὶς
νὰ μᾶς εἰπῇ ποῦ εἶσαι, καὶ δακρύζανε
τὰ μάτια, μ' ὅλη 'μέρα σὰν ἐρώταγαν
γιὰ σένα τὰ παιδιά μας, καὶ δὲν εἴξευρα
νὰ τοὺς εἰπῶ ποῦ εἶσαι, ποῦθε πολεμᾷς.

Μάρκος. *Μὰ τώρα ἔτσι πῶς σᾶς ἐλευτέρωσαν,*
ποῦ 'μεῖς ἐδῶ καλὰ πολὺ δὲν εἴμαστε ;

Χρυσή. *Ἀφίνει' ὁ Τοῦρκος σκλάβο δίχως ἀφορμή ;*
τώρα κι' αὐτοὶ τὸ 'νοιῶσαν τὸ πῶς ἔχομε
κυβέρνησι· τὸ ξέρτε, τὴν Τριπολιτσὰ
οἱ Ἕλληνες πῶς 'πῆραν κάτω 'ς τὸ Μωρηᾶ,
καὶ θησαυροὺς εὑρῆκαν· μὰ καλήτερο
ἀπὸ τὰ πλούτη, ποῦ εὑρῆκαν ἄπειρα,
ἦταν πῶς 'πιάσαν τὴ γυναῖκα τοῦ Χουρσὶτ
καὶ τοῦ μηνῦσαν· «γρόσια δὲ ζητοῦμ' γι' αὐτή,
τοῦ Μάρκου τὴ γυναῖκα καὶ τὴν ἀδερφὴ
θελὰ μᾶς δώσῃς, γιὰ νὰ τὴν ἀλλάξωμε.»
Μάρκος. *Μὲ τέτοιον τρόπο λὲς πῶς τοῦ 'μηνύσανε ;*
Χρυσή. *Μὲ τέτοιον τρόπ', ἐλῃὰ τοῦ στεῖλαν καὶ σπαθὶ*
καὶ τοὖπαν νὰ διαλέξῃ.
Μάρκος. *Τότ' ὁ θάνατος*
γιὰ μὲ χαρὰ θὰ εἶνε, σὰν τὸ ἔθνος μου
εἶπε, δὲ θέλει πλοῦτο, μόν' τοῦ στρατηγοῦ
τοῦ Μάρκου τὴ γυναῖκα πειὸ 'νεχτίμητη
ἀπὸ διαμάντια κρίνει.
Χρυσή. *Μεγαλήτερη,*
ἀλήθεια, σὲ κανένα δὲν ἐγείνηκε
τιμὴ ἀκόμη, ἄμε καὶ καυχήσου το.
Μάρκος. *Δὲν ξέρ' ὁ Μάρκος νὰ καυχιέται· ποιὸς θάπῇ*
δὲν εἶχα χρέος 'ς τὴ φωτιά, 'ς τὰ βάσανα
νάμπῶ γιὰ τὴν πατρίδα ; ἀπὸ 'δῶ κι' ὀμπρός,
τὸ ἔθνος μου σὰν τέτοια μοὖκαμε τιμή,
γι' αὐτὸ καὶ μόνο θἄχω σκέψι καὶ πνοή.
Χρυσή. *Ἔ ! Μάρκο μου, τὰ λόγια τοῦτα ποῦ μοῦ λές . . .*
Μάρκος. *Χρυσή μου, καὶ τί ἄλλο θέλεις νὰ σοῦ 'πῶ ;*
Χρυσή. *Τίποτης· ἔχω εἰς τῆς φλέβαις μου κ' ἐγὼ*
ἀπὸ τὸ Σοῦλι αἷμα, μὰ τὰ ἄμοιρα
παιδιά σου τοῦτα λίγο δὲν τὰ 'χάδεψες,
ποῦ σὲ κυττάζουν μεσ' ςτὰ μάτια σὰν νὰ λέν'
«τί 'καμες τὴν ἀγάπη ποὖχες γιὰ τὰ μᾶς ;»
Μάρκος. *Ὤ ! τὰ καϋμένα πῶς τὰ ἐλησμόνησα*
καὶ τῶντι μεσ' 'ς τῆς σκέψες ὅπου ἔκανα
γιὰ τὴν πατρίδα· ἔλα, ἔλα, Βάσσω μου,

ἐσὺ ποῦ ἔχεις τὤνομα τῆς μάννας μου,
τῆς μάννας 'κείνης, ὅπου δὲν τὴν λησμονῶ,
γιατί τὸ γάλα τούτη μὲ ἐβύζαξε
τῆς ἀντρειᾶς, καὶ πρώτη μ' ἔζωσε μ' αὐτὸ
τἀνίκητο σπαθί μου· ναί, παιδάκι μου,
νὰ ζήσω θέλω νὰ σὲ 'δῶ νἄχῃς καλὴ
τύχη, καὶ νὰ θυμᾶσαι ποιᾶς εἶσ' ἐγγονή.
Βάσσω. *Πατέρα μου, τῆς Βάσσως εἶμαι 'γὼ 'γγονή,*
μὲ μία πέτρα Τοῦρκο 'σκότωσα κ' ἐγώ·
Δημητρ. *Κ' ἐγὼ 'να βράχο 'κύλισ' ἀπὸ τὸ βουνό,*
ποῦ δυὸ Κονιάρους θρύμματ' ἔκαμεν εὐθύς.
Μάρκος. *Γιὰ 'δές τα τὰ παιδιά μου! κ' ὕστερα θἀποῦν*
ἐλεύτερος ὁ τόπος πῶς δὲ θὰ γενῇ,
ποῦ τέτοια ἡ μαννάδες θρέψανε παιδιά!
Δημητρ. *Γιὰ δῶσέ μου, πατέρα, κοφτερὸ σπαθὶ*
πόσους νἀδῇς θὰ φάω Τούρκους μετ' αὐτό.
Βάσσω. *'Εγὼ 'να τουφεκάκι θέλω, κ' ἑκατὸ*
ὀχτροὺς σοῦ τάζω νὰ σκοτώσω μονομιᾶς.
Μάρκος. *Κ' ὕστερα, τὰ παιδιά μου ἔτσι σὰν μιλοῦν,*
μεγάλη λέεις πῶς ζημία γιὰ τὰ μὲ
ὁ θάνατος θελἆνε; ἄς πᾶνε νὰ κλαῖν
ἐκεῖνοι ποῦ 'ς τὸν κόσμο τοῦτον ἄκαρπα
δέντρα, δὲν εἶδαν μεσ' ἀπὸ τὰ σπλάχνα τους
βλαστάρι νἀπομείνῃ, νὰ τὸ βλέπουνε
σὰν ἀπεθαίνουν καὶ νὰ λὲν καλήτερο
ἀπ' τὸν πατέρα 'βγῆκε· 'μένα θὰ τὸ 'δοῦν
εἰς τὸ θρονὶ νὰ κάτσῃ, 'π' οἱ γονέοι μας
εὐχόντανε νἀδοῦνε εἰς τὰ 'γγόνια τους,
καὶ θελὰ μακαρίζουν ὅποιον τὤκαμε.
'Αγγέλω. *Ἄχ! Μάρκο, Μάρκο, πῶς ἐσὺ δὲ 'στάθηκες*
τὸ ἴδιο 'ς τὸ γονειό σου!
Μάρκος. *Τί τὸ ἄνοιξες,*
'Αγγέλω μου, τὸ στόμα μ' ἔτσι δυνατὸ
πόνο, σὰν ὥρα τόση πρὶν ἐστέκουσουν
ἀπὸ τὰ χείλη δίχως λόγο νὰ μοῦ 'πῇς;
'Αγγέλω. *Καλήτερά 'ταν, Μάρκο, δίχως ὄφελος*

καὶ τώρα πικρὸ λόγο νὰ μὴ σοῦ εἰπῶ.
Μάρκος. *Τὸν πικρὸ τοῦτο λόγο 'νοιώθ', Ἀγγέλω μου,*
κι' ὁ λάρυγγάς μου κάτω πειὸ φαρμακερὸ
ἀπ' τοῦ φιδιοῦ τὸ σάλιο τὸν κατέβασε·
μἄχω κ' ἐγὼ σὲ τοῦτο νἀπολογηθῶ.
Ἀγγέλω. *Ἄχ! πῶς τὸ νοῦ σοῦ 'πῆραν, ποῦ σὺ γνωστικὸς*
ἀπὸ μικρὸ παιδάκι ἤσουν, τὸν κουτὸν
ἔκανες κ' ἐγελοῦσες τὸν Ἀληπασσᾶ·
ἀλλοιῶς 'ς τὸν κόσμο ζωντανὸ δὲ σ' ἄφινε,
γιατ' εἶξερ' ἡ γενεἀ σου τί τοῦ 'στοίχιζε.
Ἄχ! πῶς σοῦ 'βγάλαν ἀπ' τὴν ὄψι τὴν 'ντροπή,
ὁποῦ 'σουν πάντα σὰν κορίτσι 'ντροπαλός,
κι' ἀκούστηκε 'στὸν κόσμο πῶς ἀγάπησες
ἐκεῖνον, ποῦ 'ς τὸ αἷμα τοῦ πατέρα σου
'κοκκίνισε τὸ χέρι! πῶς σοῦ 'βγάλανε
ἀπὸ τὸ στῆθος τὴν καρδιά! δὲ ῥώτησες
ἡ μάννα σου ποῦ εἶνε, τί ἀπόγεινε!
Δὲ συλλογιέσαι πόση 'ς τὰ παιδάκια σου
ἔχεις ἀγάπη, νἀρωτήσῃς καὶ νἀπῇς·
τί ἔγεινεν, 'Ἀγγέλω, ἡ μαννοῦλα μας,
ποῦ στέκουνταν ἀπάνω 'ς τὸ κεφάλι σου
σὰν ἀρρωστοῦσες, τὴν εὐκή της σοὔδινε
ἀπ' ὅλους πρῶτος νἀκουστῇς 'ς τὸν πόλεμο;
καὶ τώρα σὰν ἀκούστη . . .
Μάρκος. *Ἄχ! τὴ μάννα μου*
καὶ τῷντ', Ἀγγέλω, πῶς τὴν ἀλησμόνησα!
τί γίνεται, τί κάνει;
Ἀγγέλω. *Ὅλο 'φχούντανε*
τὸ Μάρκο της ἐκείνη· δὲν ἐχόρταινε,
νὰ σ' ἐπαινῇ, νὰ λέῃ πάντα γιὰ τὰ σὲ
καλὸ μεγάλο, 'π' ὅλα τὸ καλήτερο
πῶς ἤσουνε παιδί της, ὅσο 'π' ἄκουσε
πῶς 'πῆγες . . . ἄχ! πῶς τοῦτο θελὰ τὸ εἰπῶ;
πῶς 'πῆγες καὶ τὸ χέρι 'κεῖνο 'φίλησες
ποῦ τὸν καλό της εἰς τὸ αἷμα 'βούτιξε.
Μάρκος. *Καὶ τότες; 'πές, 'Ἀγγέλω μ' . . .*

'Αγγέλω. *'Από τότες πειά*
'ς τὸ στόμα της νὰ βάλῃ μιὰ μπουκιὰ ψωμὶ
δὲν 'μπόρεσε· 'ς τὴν κλίνη κάτω ἔγυρε,
'ς τὸ πρόσωπό της μία σκέπη ἔρριξε
κ' εἶπε· «δὲ θέλω πειὰ 'ς τὰ χείλη μου νερὸ
κοντὰ νὰ φέρτε·» σὲ μιὰν ὥρα 'πέθανε.

Μάρκος. *Ὦ μάννα μου! μαχαῖρι ποῦ μὲ 'τρύπησε!*

'Αγγέλω. *Ἔτσι τὸ 'λέγαν ὅλοι πῶς ἀπέθανε*
ἀπὸ τὸν πόνο 'κεῖνο· τὴν ἐπήγανε
'ς ἐκκλησιδάκι καὶ τὴν 'θάψαν· ἄκουγαν,
ἐλέγανε, τὴ νύχτα 'πὸ τὸ μνῆμα της
πῶς ἔλεγε κατάραις.

Μάρκος. *Τρὶς χειρότερα*
μὲ μαχαιρώνεις τώρα.

'Αγγέλω. *Πώπω, Μάρκο μου!*
μὰ ποιὸς σὲ τέτοιο, τὸ φρικτότερο κακὸ
ἀπ' ὅλα ἦρθε καὶ σὲ παρακίνησε;

Μάρκος. *Ἡ ἴδια μου ἡ μάννα.*

'Αγγέλω. *Μάρκο μου, ἐσὺ*
ποτὲ δὲν εἶπες ψέμα, μήτε χωρατά·
πῶς τώρα λέεις τέτοιο πρᾶγμ' ἀδύνατο;

Μάρκος. *Ὄχι, δὲν εἶπ' ὁ Μάρκος ψέμα 'ς τὴ ζωὴ*
ὅλη, μηδέ . . . μεγάλο λόγο μὴν εἰπῶ!
Μιὰ 'μέρα ποῦ μεγάλος ἔγεινε σεισμὸς
'ς τὸ Σοῦλι, γκρεμιστῆκαν βράχοι ἄξαφνα
κι' ἀνθρώπους ἐπλακῶσαν, αἶγες, πρόβατα·
ὕστερα πάλι τρομερὰ ἐμαύρισε
ἡ ἄσπρ' ἡμέρ', ἀνοῖξαν τὰ 'πουράνια,
ἔρριξαν καταρράκταις ποῦ παράσυραν
πνιγμένα βώδια, δέντρ' ἀπὸ τὴ ῥίζα τους·
ἡ μάννα κι' ὁ πατέρας σὰν μὲ εἴδανε
ἐμένα δίχως τρόμο ὅτι 'στάθηκα
εἰς τὰ σημεῖα τοῦτα, μὲ ἐπήρανε,
'πὸ κάτ' ἀπ' τὴς εἰκόνες μὲ ἐστήσανε,
μπροστά μου 'βάλαν τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ
καὶ μοὔπανε, «τὸν βλέπεις πῶς οἱ ἄνομοι

Ἑβραῖοι τὸν παιδεύουν ; ἀπαράλλακτα
καὶ σὲ νὰ βασανίσουν, τὴν πατρίδα σου,
τὸ ἔθνος σου, ποῦ τόσο εἶνε δύστυχο,
δικαίωμα δὲν ἔχεις νὰ τἀπαρνηθῇς.
Ἀρνήσ', ἂν σ' τὸ ζητήσουν, τοὺς γονέους σου,
τοὺς ἀδερφούς σου, τὴ γυναῖκα, τὰ παιδιά,
ἀρνήσου τὴ γενειά σου, μὰ σὰν προσταγὴ
σοῦ 'ποῦνε τῆς πατρίδος, δίχως πρόφασι
ἐκτέλεσέ την, ἂν Σουλιώτης Μπότσαρης
τὸ θέλεις νὰ λογιέσαι.»

Ἀγγελω. *Κ' ἦρθαν προσταγὴ*
σοῦ εἶπαν τέτοια ;

Μάρκος. *Ναί, γιὰ τὴν πατρίδα μου,*
τὸ ἄμοιρο τὸ Σοῦλι, μ' ἐπροστάξανε
μὲ τὸν κακοῦργο νάγαπήσ'· ἐλπίζαμε,
πῶς ἔτσι τὸ Χουρσίτη θελὰ διώχναμε
ἀπὸ τὸ Σοῦλι.

Ἀγγέλω. *Τότες . . .*

Μάρκος. *Τί ἐστάθηκες ;*
ἂν θέλῃς, λέγε πῶς αὐτὸ δὲν ἔπρεπε
νὰ κάμω γιὰ τὸ Σοῦλι, κόρη Μπότσαρη
νάδοῦμ' ἂν εἶσαι τότε.

Ἀγγέλω. *Πῶς μοῦ ἔκλεισες*
τῆς ἄχαρης τὸ στόμα !

Μάρκος. *Δὲ θελᾶκανες*
καὶ σὺ τὸ ἴδι', Ἀγγέλω μ' ;

Ἀγγέλω. *Τί ξέρω νάπῶ*
μία γυναῖκα ; τούταις εἶνε τῶν ἀντρῶν
δουλειαίς.

Μάρκος. *Τὸ ἴδιο εἶνε κ' ἡ Σουλιώτισσαις,*
γιατί κ' αὐταὶς 's τὴς μάχαις τὸ σπαθὶ κρατοῦν.

Ἀγγέλω. *Κι' ὡς ποῦ θὰ πάῃ, δὲ μοῦ λές ; τούτ' ἡ δου-*
σὰν πνίγῃς εἰς τὸ στῆθος τοῦ πατέρα σου [λειά ;
τὴν καρδιακὴν ἀγάπη, τῆς μητέρας σου
κατάρα δὲ φοβᾶσαι, κάνεμ τὸ Θεό . . .

Μάρκος. *Ἐτσ' ὁ Θεὸς τὸ λέει; γιατί 'νε σὲ μᾶς*
τὸ ἴδιο πίστι καὶ πατρίδα, δὲν μπορεῖ

τὰ δύο νὰ χωρίσουν.
Ἀγγέλω. *Κι' ἂν τὴν μπέσσα σου*
σοῦ ποῦνε νὰ πατήσῃς ;
Μάρκος. *Τότες . . . θὰ σκεφθῶ,*
γιατ' εἶμαι στρατιώτης.
Ἀγγέλω. *Τῆς πατρίδος σου . . .*
Μάρκος. *Ναί, στρατιώτης τῆς πατρίδος, ἀπ' αὐτὴ*
ἄλλο δὲν πρέπει νὰ συλλογιστῶ ποτέ . . .
ἄφες, μ', Ἀγγέλω, μή, ὤ ! μὴ τὸ στῆθός μου,
ποῦ πέλαγος 'πὸ πάθη εἶνε φλογερά,
μὴν τὸ ἀναταράσσῃς, γιατί ἄξαφνα
βαρειὰ μπορεῖ φορτοῦνα νἄβγῃ ἀπ' αὐτό . . .
Σὲ τέτοια χρόνια τώρα ποῦ βρισκόμαστε,
'ποῦ μὲ χιλιάδες κάθε ὥρα πολεμοῦν
Ἕλληνες 'λίγοι, 'π' ὅλα τὰ βασίλεια
λὲν πῶς δὲν θέλουν νὰ μᾶς ξέρουν, σύνθημα
εἰς τὴ σημαία 'πάνω εἶνε «θάνατος
γιὰ 'λευτεριά,» δὲν εἰμποροῦμε λογισμὸ
νἄχωμεν ἄλλο γιὰ τὰ 'μᾶς μάννα, γονειός,
παιδί, γυναῖκα κι' ἀδερφή 'νε τίποτα.
Ἀγγέλω. *Πώ, πώ ! τί μαύρη ὥρα.*
Χρυσή. *Ἄχ ! Ἀγγέλω μου,*
ἄφησ' τον τὸν καλό μου· ὅ,τ' ἀπ' τὸ Θεὸ
εἶνε γιὰ νἄρθῃ, νὰ γυρίσῃ ποιὸς μπορεῖ ;
Ἔτσ' εἶνε τὸ γραφτό μας 'ς τὴς Σουλιώτισσαις,
παιδιὰ καὶ ἄντρας, τὸ γνωρίζομε καλά,
πῶς δὲν εἶνε 'δικά μας, τῆς πατρίδας μας
εἶνε, καὶ 'κείνη γηὰ ἀργὰ γηὰ γλήγορα
θελὰ τοὺς πάρῃ· ἄμε, ἄμε, Μάρκο μου
'λίγο νὰ ἡσυχάσῃς· τρέχει ἵδρωτας
ἀπὸ τὸ μέτωπό σου.
Μάρκος. *Τί μοῦ λές, Χρυσή ;*
τώρα θὰ ἡσυχάσω ! τώρα μιὰ στιγμὴ
νὰ κοιμηθῶ τὴ νύχτα, τρέμω μὴ ὀχτροὶ
ἄξαφνα μᾶς χτυπήσουν· τότε μοναχὰ
ὁ Μάρκος ἔχει τὴ 'συχία γιὰ νὰ ἰδῇ,

σὰν ἓν ἀπὸ τὰ δύο γείνῃ, γηὰ σταυρὸς
παντοῦ σὲ κάθε χῶμα εἶν' Ἑλληνικό,
γηὰ πλάκα μαρμαρένια ἔχει γράμματα
ποῦ θὰ τοῦ λὲν «ἐτάφη γιὰ τὸ ἔθνος του.»

Χρυσή. *Ἄχ! Μάρκο μου, λυπήσου τὰ παιδάκια σου,*
ἀπ' ὅλους 'μπρὸς μὴν τρέχῃς, σοῦ τὸ λὲν κι' αὐτοὶ
πολλαὶς φοραὶς οἱ γέροι.

Μάρκος. *Δὲν ἀκοῦν 'ς αὐταὶς*
τῆς 'μέραις τῶν γερόντων λόγια, γιατ' ἐδῶ
'πὸ καστανιαὶς καὶ σίδερα γενήκανε
ἡ πόρταις, ὁποῦ σκλάβους μέσα μᾶς κρατοῦν,
καὶ γιὰ νὰ σπάσουν θέλουν δύναμι φριχτή,
ποῦ δὲν τὴ δίνει ἄλλο παρὰ 'ς τοὺς ὀχτροὺς
νὰ μπαίνῃς μέσα, σὰν τρελλὸς νὰ ἤσουνε·
ὁ στρατιώτης θέλει πρῶτο νὰ σὲ 'δῇ
νὰ κινδυνεύῃς, καὶ τὸ γένος σου ζητεῖ
μὲ αἷμα νὰ σοῦ δώσῃ δόξ' ἀθάνατη·
'ς τὴ μέση δὲν εἶν' ἄλλο . . . Μὰ ποιὸς εἶν' αὐτός,
ποῦ μὲ τὸ φέσι μαῦρο 'μπῆκε, τί θἀπῇ;

(*Μπαίνει ὁ πληρεξούσιος τῆς Κυβερνήσεως*).

Μάρκος. *Τί ἦρθες πάλι μαυρισμένος νὰ μᾶς 'πῇς;*

Πληρ. *Καὶ τῷντι μαυρισμένος, ὄχι μοναχὰ*
εἰς τὸ κορμί μου, μόν' καὶ μέσα 'ς τὴν ψυχή.

Μάρκος. *Τί 'ς τὴν πατρίδα τέτοιο 'φάνηκε κακό;*

Πληρ. *Τέτοιο κακὸ 'ποῦ λέει· μὴν προσμένετε*
'ς τὴν Ἤπειρο πειὰ μέσα πῶς θελάμπετε.
'Εχάσαμε 'ς τὸ Πέτα τοὺς Φιλέλληνες
καὶ 'ς τὸ Γλυκὺ τὸν Κυριακούλη.

Μάρκος. *Τί μοῦ λές!*

Πληρ. *Ναί, τὸ Μαυρομιχάλη, ὅπου δυὸ γενιαὶς*
μεγάλαις εἰς τὸ ἔθνος τοῦτο 'φάνηκαν,
οἱ Ὑψηλάνταις μία καὶ ἡ ἄλλη αὐτὴ
τῶν Μαυρομιχαλαίων, κι' ἄκου νὰ ἰδῇς
πῶς ἔγεινε τὸ πρᾶγμ' αὐτό. Σὰν 'φάνηκε
πῶς ὅλαις ἡ δυνάμεις θέλουν τῶν ὀχτρῶν
εἰς τὸ Μωρηᾶ νὰ πέσουν, ἡ Κυβέρνησις

εἶπε· «καὶ 'μεῖς 'ς τὰ ὄξω θὰ βαρέσωμε·
ὁ Ὑψηλάντης μὲ πολλὴ Μωραητιὰ
νὰ πάῃ 'ς τὴ Θεσσαλία, εἰς τὴν Ἤπειρο
σὺ νὰ βαρέσῃς μὲ τὸ Γῶγο· καὶ αὐτός,
'ποῦ τώρα 'χάθη μέσα 'ς τὴν Ἀρβανιτιά,
εὐθὺς νὰ πέσῃ μὲ Μανιάταις διαλεκτούς.»
Ἔφθασε 'κεῖ· καὶ πρῶτα 'πήγαινε καλὰ
ὁ πόλεμος· ταμπούρια 'κάμαν τεχνικά,
βαρούσανε τοὺς Τούρκους, 'σὰν ἐφάνηκε
ἀπάνω 'ς τἄλογό του μὲ χρυσὴ στολὴ
καὶ μάρμαρ' ἀσημένια' ὁ Κεχαγιάμπεης
ἐκεῖνος ποὖταν 'ς τὸ Βαλτέτσι, ποῦ πολλὴ
'ς τοὺς Μαυρομιχαλέους δόξαν ἔδωκε·
«φωτιά, παιδιά'» φωνάζει τοτ', «ἀπάνω του
ὅλοι ! τί ἦρθε 'δῶ ; νὰ κάμ' ἐπίδειξι
'ς ἐκείνους ποῦ προχθὲς τὸν ἐνικήσανε ;
δῶστε του μιὰ νὰ σκύψῃ νὰ φιλῇ τὴ γῆς,
ὅπως οἱ δοῦλοι τοῦ Σουλτάνου προσκυνοῦν.»
Εὐθὺς τοῦ ῥίχνουν ὅλοι, κ' ἔπεσεν αὐτός·
λυσσάξαν τότες ὅλη ἡ 'Αρβανιτιά,
τονὲ σκεπάζουν μὲ ταπέτο πράσινο
καὶ 'σὰν σκυλιὰ λυσσάρικα χυμίζουνε
νὰ φᾶνε τοὺς Ῥωμαίους. Ὤχου τί κακὴ
ὥρα ποῦ ἦταν, βόλι 'σὰν φαρμακερὸ
'ς τοῦ Κυριακούλη 'μπήχτηκε τὸ μέτωπο,
κ' οἱ σύντροφοι μὲ δάκρυα κύκλο 'κάμανε
νὰ μὴν τὸν ἀσχημίσουν οἱ παράνομοι !

Μάρκος. *Ἔ ! τέτοιο πάντα θάνατο 'πεθαίνουνε*
ὅσους φημίζουν παλληκάρια διαλεχτά.

Πληρ. *'Σ τὸ Μεσολόγγι ὕστερα τὸν 'πήγανε*
καὶ μὲ πομπὴ μεγάλη τὸν ἐθάψανε.

Μάρκος. *Εἰς τὴν Χαλκίδα κάνεμ ἔκαμε δουλειὰ*
ὁ ἀδερφός τ' Ἠλίας ;

Πληρ. *Τὸν ἐξώσανε*
κ' ἐκεῖνον ὀχτροὶ πλῆθος· εἰς τὸ χέρι του
τὸ φουσκωμένο ἀπ' τὸν φόνο τὸν πολὺ

ἔμεινε τὸ σπασμένο μοναχὰ σπαθί,
καὶ μετὰ 'κεῖνο 'τρύπησε τὸ στῆθος του,
νὰ μὴν τὸν πάρουν σκλάβο.

Μάρκος. *Ἄμοιρος γονειός,*
τὰ δυὸ παιδιά του 'σὰν ἀκούσῃ 'χάθηκαν.

Πληρ. *Τὸ ἄκουσεν ἐκεῖνος κ' εἶπ' «ἐχάθηκαν*
γιὰ νὰ ἰδοῦμε 'λευτεριὰ 'ς τὸν τόπο μας·
μεγάλη γιὰ τὰ μὲ αὐτό 'ν' παρηγοριά·
τὸ χρέος τους ἐκάμαν, νὰ τοὺς μιμηθῶ
'ς ἐμένα τώρα μένει.»

Μάρκος. *Μὲ τὸ λόγ' αὐτὸ*
ἀπ' ὅλους μας ἐφάνη μεγαλήτερος,
'ποῦ ξέρομε τί πόνος τοῦ παιδιοῦ θάπῃ.

Πληρ. *'Τοιμάσου, Μάρκο, γιατὶ ἕνα μοναχὰ*
τὴν ὥρα τούτη μένει ἀνυπόταχτο
ὄξ' *ἀπὸ τὸ Μωρέα.*

Μάρκος. *Τί μοῦ λὲς αὐτοῦ!*

Πληρ. *Τὸ Μεσολόγγι, καὶ γιὰ νὰ τὸ πάρουνε*
πασσάδες τρεῖς κινῆσαν, δύο 'πὸ στεριᾶς,
Βριώννης καὶ 'Ρεσσίτης, κι' ἀπ' τὴ θάλασσα
μὲ τὰ καράβια ὁ Γιουσούφης· ἔχουνε
ὡς δεκαπέντε χιλιάδες, κ' εἴμαστε
ἐμεῖς ὡς χίλιοι μόνο.

Μάρκος. *Τίποτ' ἀπ' αὐτὰ*
ὁ Μάρκος δὲ φοβᾶται, φτάνει μοναχὰ
ὁμόνοια νὰ εἶνε.

Πληρ. *Ἴσια' ἴσια' αὐτὸ*
θὰ γείνῃ, σὰ σὲ 'δοῦνε, Μάρκο μου, ἐκεῖ
μὲ τοὺς Σουλιῶταις· τοὺς πασσάδες κάμποσο
καιρὸ θὰ παίξῃς, ὅσο 'ποῦ βοήθεια
ἀπ' τὸ Μωρηᾶ νὰ ἔλθῃ.

Μάρκος. *Καὶ λὲς θὰ σταθῶ*
'σὰν τέτοια σὺ μοῦ φέρνεις τώρα εἴδησι;
Τὸ Μεσολόγγι πρέπει νὰ γλυτώσῃ', ἀλλοιῶς
ἡ 'Ρούμελη ἐχάθη.

Πληρ. *Κ' ὕστερ' ἀπὸ 'κεῖ*

κ' εἰς τὸ Μωρέα εὔκολα θελᾶμπουνε.
Μάρκος. *Ποῦ εἶστε, παλληκάρια; ἀπὸ τὰ δεντρὰ*
πάρετε τὰ τουφέκια· σήμερα κανεὶς
νὰ λυπηθῇ δὲν ἔχει πρόσκαιρη ζωή·
ὅπου καπνὸ θάδῆτε καὶ θὰ μάθωμε
πῶς εἶνε Τοῦρκοι, μία μόνο δυνατὴ
χτυποῦμε μπαταρία, καὶ τραβᾶμ' ὀμπρός.
Πῶς εἴμαστε Σουλιώταις πρέπει νὰ φανῇ,
νὰ λὲν ὁ κόσμος ὕστερα, χωρὶς αὐτοὺς
τὸ Μεσολόγγι δὲν ἀκούγουνταν ποτέ.
'Ομπρός! 'Οπίσω μὴν κυττάζετε κανείς,
μόν' ὅλο ἴσια, 'κεῖ ὥστε νὰ φθάσωμε.

(*Τραγουδοῦν καὶ πηγαίνουν νὰ ἔβγουν*).

Καὶ ποιὸς 'μπροστὰ σὲ μᾶς θάβγῇ,
σὰν ἔχωμε μπαροῦτι,
καὶ μιὰ φωνὴ θελὰ 'κουστῇ

Σουλιῶταις εἶνε τοῦτοι,
κι' ὁ Μάρκος Μπότσαρης μαζί,
ποῦ 'μπρὸς ἀπ' ὅλους πολεμεῖ;

Σὰν τὰ λεοντάρια 'ποῦ πεινοῦν,
'ς τὸν πόλεμο χυμίζουν·
κ' οἱ Τοῦρκοι, σὰν τὰ μάτια τους
βγάνουν φωτιά, σαστίζουν,
ἀλλὰχ ἀλλὰχ βγάνουν φωνή,
φεύγει καθένας νὰ κρυφτῇ.

Θελὰ τὸ λὲν ἀπ' τὰ βουνὰ
πῶς τοῦ Σουλίου πρῶτα
'ς τὸ ἔθνος ὅλο 'φάνηκαν
τῆς 'λευτεριᾶς τὰ φῶτα,
γιατί 'παν «δίχως τὸ σπαθὶ
Τοῦρκος ποτὲ δὲ θὰ διωχθῇ.»

ΜΕΡΟΣ Γ΄.

(Στρατόπεδο κοντὰ 's τὸ Μακρυνόρος)
Μπαίνει ὁ Μάρκος μὲ τὸν Τούσα, τὸν Κίτσο Τζαβέλλα καὶ ἄλλους Σουλιώταις τραγουδῶντας καὶ χορεύοντας.

Νἄμουν πουλὶ νὰ 'πέταγα νὰ 'πήγαινα τοῦ ψήλου,
νὰ 'γνάντευα τὴ Ῥούμελη, τὸ δόλιο Μεσολόγγι,
πῶς πολεμᾶ μὲ τὴν Τουρκιὰ μὲ τέσσαρες πασσάδες.
Τὴν ὥρα ποῦ Χριστούγεννα 's τῆς ἐκκλησίαις ψάλλουν
φωνὴ μεγάλη ἔβγαλε ὁ Μάρκος καὶ τοὺς λέει·
Χτυπᾶτε τοὺς Μουρτάτιδες ὅπου κρυφὰ προβαίνουν,
ἂς φᾶνε λέσια τὰ σκυλιά, ἂς κοκκινίσ' ἡ λίμνη,
καὶ τ' Ἀσπροπόταμο κανεὶς ἂς μὴν περάσῃ 'πίσω.
Χιλιάδες δώδεκα 'σανε, δὲν ἐγλυτῶσαν χίλιοι.

Τούσας. *Μωρὲ παιδιά, καὶ τῷντι τῆταν τὸ κακὸ*
ποῦ 'πάθανε οἱ Τοῦρκοι; Μάρκο, θὰ τὸ λὲν
'στὰ ὕστερνὰ τὰ χρόνια πῶς ἦταν αὐτὸ
κατόρθωμα 'δικό σου.

Μάρκος. *Κάλλιο 'πες αὐτὸ*
κατόρθωμά τον 'κείνου τοῦ χριστιανοῦ,
ποὖρθε κρυφὰ καὶ εἶπεν· «αὔριο κανεὶς
'ς τὴν ἐκκλησιὰ μὴν πάῃ, γιατὶ ἔφοδο
θὰ 'κάμουνε οἱ Τοῦρκοι».

Τούσας. *Τὸν κακόμοιρο*
λένε πῶς τὸν 'προδῶσαν καὶ τοῦ 'σκότωσαν
οἱ Τοῦρκοι τὴ γυναῖκα κι' ὅλα τὰ παιδιά.

Μάρκος. *Ἔτσ' εἶν' τὰ χρόνια τοῦτα· ἅγιος μάρτυρας*
ἐκεῖνος θελὰ πάῃ.

Τούσας. *Μάρτυρας ἐσύ,*
Μάρκο μ', καὶ παλληκάρι πειὸ καλήτερο
εἶσαι ἀκόμα.

Κ. Τζαβέλλας. *Κάλλιο 'πὲ πειὸ μάστορης·*
γιατὶ καὶ 'μεῖς οἱ ἄλλοι δὲ σκοτώσαμε
τάχα τε Τούρκους ;
Μάρκος. *Ἄχ ! ἐτούτ' ἡ μαστοριὰ*
μὲς 's τὴν καρδιὰ μὲ καίει.
Τούσας. *Πῶς ; μετανοεῖς*
τοὺς ἄπιστους γιατὶ μὲ τέχναις 'γέλασες ;
Μάρκος. *Τὸ δίχως ἄλλο, ἂν δὲν τοὺς γελούσαμε,*
καθὼς τὸ Μεσολόγγι τοίχους ἀλαφροὺς
ἔχει, καὶ 'λίγοι μέσα 'κεῖ 'βρισκόμαστε,
δίχως πολλὰ κανόνια, θὰ μᾶς ἔτρωγαν·
Σπολλάστη ποῦ 'κεῖνος ὁ πολύπειρος
Μαυροκορδάτος, ὅπου 'σκέφτηκε πολλαὶς
νὰ στήσουν λόγχαις καὶ θαρροῦσαν οἱ ὀχτροὶ
πολλοὶ πῶς ἦταν στρατιῶταις.
Τούσας. *Καὶ θάπῇς*
τὸ ψέμα τοῦτο τάχα ἦτανε κακό ;
Μάρκος. *Ὄχι, δὲ λέω τοῦτο· μὰ σὰν ἔστειλαν*
ἐμένα τοῦ Βρυώνη τὸν ὑπασπιστή,
τὸν Ἄγο Βασσιάρη, ναὔρω καὶ νἀπῶ·
«σὲ 'λίγαις 'μέραις, γρόσσα θέλω μοναχά,
καὶ θὰ σᾶς παραδώσω τὰ κλειδιὰ ἐγώ,
ξέρεις ἐκεῖνος πῶς μ' ἀπάντησεν εὐθύς ;
«τὴ μπέσσα σου μοῦ δίνεις ;» τότες ἔννοιωσα,
κ' ἐγὼ δὲ ξέρω, κἄτι 'σὰν νὰ περπατῇ
σὲ ὅλο τὸ κορμί μου, σὰν 's τὸ πρόσωπο
μία φωτιὰ νἀνάβῃ καὶ 'σιώπησα·
μὰ πάλι 'κεῖνος μοὖπε· «Μάρκο, λέγε μου,
ὡσὰν Σουλιώτης ποὖσαι, στρατιωτικὸς
κι' ἀπὸ γενειὰ μεγάλη, 'πές, τὴ μπέσσα σου
τὴ δίνεις ; τότες εἶπα, ναί, τὴ μπέσσα μου
ὡσὰν Σουλιώτης δίνω στρατιωτικός.
Εὐθὺς ἐκεῖνος ἔσφιξε τὸ χέρι μου
καὶ μοὖπ'· «ἂν μὲ γελάσῃς, ὅπου κι' ἂν σ' εὑρῶ,
θὰ σοῦ φωνάζω· «Μάρκο, εἶσαι ἄτιμος».
Τούσας καὶ Κ. Τζαβέλλας. *Τί λέεις, Μάρκο !*

Μάρκος. *Ἔτσι δὲν ἐκάμαμε*
ὅρκο τὰ πάντα πῶς γιὰ τὴν πατρίδα μας,
καὶ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστι, θελὰ δώσωμε ;
Κ. Τζαβέλλας. *Μπότσαρη Μάρκο, δὲ θὰ τὤκανα ἐγώ,*
τὴ μπέσσα μου νὰ δώσω ψέματα.
Τούσας. *Κακὸ*
εἶνε μεγάλ', ἀλήθεια· δὲν τὸ ἔκαμε
Σουλιώτης ὡς τὰ τώρα.
Μάρκος. *Εἶνε θάνατος,*
ἐγὼ καλὰ τὸ ξέρω, τοῦτο γιατὰ μέ.
Εἰς τὰ παιδιά μου, 'ς τὴ χρυσὴ γυναῖκά μου,
'π' ἄλλο 'ς τὸν κόσμο σὰν αὐτὴ δὲν ἀγαπῶ,
ὅρκο σᾶς κάνω πῶς τὴ νύχτα δὲν μπορῶ
δυὸ ὥραις νὰ ἡσυχάσω, νὰ μὴν ξιπαστῶ,
ἄξαφνα νὰ ξυπνήσω κ' ἔτσι νὰ εἰπῶ·
τί εἶνε τοῦτο τὸ κακὸ ποῦ ἔκαμα ;
Μὰ πάλι γιὰ σκεφθῆτε, ἂν δὲν ἔδινα
ἐγὼ τὴ μπέσσα, 'κεῖνοι δὲν 'πιστεύανε
Μαυροκορδάτους κι' ἄλλους, τὸ γνωρίζουνε
οἱ διπλωμάταις ὅτι ὅλο ψεύδονται·
μένα 'πιστεῦαν, κι' ἂν δὲν τοὺς ἐκοίμιζα
ὅσο 'ποῦ νἄρθουν κάτω ἀπὸ τὸ Μωρηᾶ
ὁ Λόντος κι' ὁ Νικήτας κι' ἀπὸ τὰ νησιὰ
ὁ ναύαρχος Μιαούλης, θἄπεφταν σὲ 'μᾶς,
ἔτσι καθὼς ὀλίγοι εὑρισκόμαστε,
καὶ δίχως ἄλλο στάχτη θελὰ γίνουνταν
τὸ Μεσολόγγι, στάχτη ὅλ' ἡ 'Ρούμελη.
Τώρα γιὰ τοῦτο τόπο δὲν εὑρήκανε
μ' ἀσφάλεια νὰ φύγουν, κι' ἀπὸ τὴν 'ντροπὴ
δὲν 'ξέραν τί νὰ γείνουν, ἐπνιγήκανε
'ς τὸν ποταμὸ χιλιάδες, καὶ 'περήφανοι
ἤρθαμ' ἐμεῖς χορὸ ἐδῶ νὰ στήσωμε.
Τί λέτε τώρα ; 'γὼ τὸ ἔκαμα, κι' ἂς 'ποῦν
ἡ γενεαὶς ἐκείναις ποῦ θὰ ζήσουνε
ἐλεύθεραις κατόπιν, ἂν τὴ μπέσσα του
γιὰ τὴν πατρίδ' ὁ Μάρκος ἔκαμε κακὰ

νὰ θυσιάση.

Κ. Τζαβέλλας. *Δό μου, δόμ' τὸ χέρι σου·*
τὴν ὥρα τούτη, Μάρκο, μεγαλήτερος
ἀπ' ὅλους πατριώτης ἐκατάλαβα
πῶς εἶσαι, γιατὶ ξέρω πόσο σὲ πονεῖ
τὴν μπέσσα σου πῶς ἔτσι χάμω ἔρριξες,
νὰ τὴν πατήσουν σκύλοι.

Μάρκος. *Ξέρτο, θάνατος*
γιὰ μένα ἦτον τοῦτο· 'πάνω 'ς τὰ βουνὰ
ποὔμαστε γεννημένοι, συνειθίσαμε
'ς τοὺς συγγενεῖς μας Ἀρβανίταις ψεύτικα
ποτὲ τὴν μπέσσα νὰ μὴ δίνωμε· θἀπῆς
ἐκεῖνος τἦταν ὁ Ἀλήπασσας ;...

Κ. Τζαβέλλας. *Κανεὶς*
εἶνε ποῦ δὲν τὸν ξέρει· ἦταν τύραννος,
καὶ 'ς τοὺς τυράννους ὅ,τι δύνεσαι κακὸ
νὰ κάμῃς, θἆνε γιὰ τὸ γένος σου καλό.

Μάρκος. *Ὡς τόσο τώρα νὰ ἰδοῦμε τί 'μπορεῖ*
'ς τὸ ἔθνος μας νὰ γείνῃ, γιάτ' ἡ ἄνοιξη
κοντεύει νἄρθῃ, καὶ τὸ 'ξέρομε, 'ς αὐτὸ
πῶς τὸν καιρὸν 'π' ἀνοίγει' ὁ γαῦρος κ' ἡ ὀξιὰ
οἱ Τοῦρκοι 'ξεκινοῦνε πλῆθος νὰ μᾶς φᾶν
στεριὰ καὶ τοῦ πελάγους.

Τούσας. *Νά ! δὲν εἶν' αὐτὸς*
ποὔρχεται ξένος ;

Κ. Τζαβέλλας. *Θἆν' ἀπ' τὴν κυβέρνησι,*
αὐτὸς 'ποῦ ἦρθε καὶ τὴν ἄλλη τὴ φορά.

(*Μπαίνει ὁ πληρεξούσιος τῆς Κυβερνήσεως*).

Μάρκος. *Καλῶς τονε ! σὰ νἄχῃς μέτωπο φαιδρό·*
μὰ πάλι . . . τί μᾶς φέρνεις λέγε γλήγορα.

Πληρ. *Δύο καλὰ σᾶς φέρνω· μεγαλήτερα*
δὲν εἶνε ἀπὸ τοῦτα εἰς τὸ ἔθνος σου
καὶ σένα· μᾶλλα δύο ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ
θἀκούσῃς πάλι, 'ποῦ φοβοῦμαι μελανὴ
φουρτούνα μήπως γείνῃ νὰ μᾶς καταπιῇ
τὴν ὥρα ποῦ γαλήνη ἦταν ὤμορφη.

Μάρκος. *Ἴσως κακὰ τὰ λένε 'κεῖνοι ποῦ θαρροῦν*
μὲ τὸ μελάνι πῶς τὸ γένος μας 'μπορεῖ
νὰ μεγαλώσῃ, μὰ ἐμεῖς ποῦ 'μάθαμε
μὲ αἷμα μόνο πῶς 'μπορεῖ τῆς 'λευτεριᾶς
τὸ δέντρο νὰ πετάξῃ δυνατοὺς βλαστούς,
εἰς τὰ κακὰ πάκοῦμε δὲ δειλιάζομε.
Τὰ δυὸ μεγάλα πρῶτα νὰ μᾶς 'πῇς καλά.

Πληρ. *Ὁποιό 'νε γιὰ τὸ ἔθνος πρῶτα νὰ εἰπῶ,*
ἢ 'κεῖνο ποὖν' γιὰ 'σένα ;

Μάρκος. *Καὶ τί εἶμαι 'γὼ*
'μπροστὰ 'ς τὸ ἔθνος ; μ' ἕνα φύσημα μικρὸ
τἀέρα στάχτη γίνετ' ἕνας ἄνθρωπος·
μὰ νά ! τὸ ἔθνος ποῦ χιλιάδες ἔζησε
χρόνια, καὶ πάλι σὰν νεκρὸ ἐγείνηκε,
ἀπ' τὴ σκλαβιὰ 'ναστήθη

Πληρ. *Ἔτσι νἄλεγαν*
ὅλοι, 'ς τὴν Πόλι μέσα νὰ πηγαίναμε
παράξενο δὲν ἦταν. Τώρ' ἀκούσετε
ποιό 'νε τὸ πρῶτο τὸ καλό 'ς τὸ πέλαγος
ἔτσ' ὁ Μιαούλης τοῦ ὀχτροῦ 'κυνήγησε
'κατὸ καράβια, 'ποῦ ὁ καπετὰν πασσᾶς,
ὁποῦ τὴν Ὕδρα καὶ τὴς Σπέτσαις προσταγὴ
εἶχε νὰ κάψῃ, κάλλιο τὸ κεφάλι του
νὰ κόψῃ τοῦ Σουλτάνου εἶπεν ἡ ὀργή,
παρὰ νὰ πέσῃ 'ς τῶν Νυδραίων τὴς φωτιαίς·
τὸ 'φύσημά του 'πῆρε γιὰ τὴν Τένεδο·
'γύρισε 'ντροπιασμένος, καὶ 'ς τὴ θάλασσα
τὴν ἄσπρη βασιλειάδες εἶν' οἱ ναῦταί μας

Μάρκος. *Τώρα τὸ 'νοιώθω τί καλὰ μοῦ τὤλεγε*
Γαλαξειδιώτης γέρος, πῶς εἰς τὴ στεριὰ
τὴν τόλμη νἄχαμ' ποὔχουν οἱ θαλασσινοί,
σὲ ἕνα χρόνο θἄμαστε 'ς τὸν Ὄλυμπο.
Μὰ 'δῶ πολλοὶ σὲ δύο γνώμαις 'βρίσκονται·
«ποὖν' ἡ δυνάμεις λένε ὅπου ἔχομε ; . . . »
δυνάμεις εἶν' οἱ ναύταις, ποῦ 'ς τὰ κύματα
πλένε 'σὰν τὰ δελφίνια.

Πληρ. *Δὲν εἶν' μόν' αὐτό·*
εἰς τὴν ξηρὰν οἱ Τοῦρκοι εἶνε δυνατοί,
ξέρουν καὶ περπατοῦνε· εἰς τὴ θάλασσα
εἶνε κουτοί, τὰ χάνουν κ' ὕστερης αὐτὰ
ποῦ λέμε τὰ μπουρλότα τὰ 'τρομάξανε.
Μὰ τοῦτα θὰ τὰ 'ποῦμε ὕστερα· καλὸ
τὸ δεύτερο ποιὸ εἶνε δὲ μὲ 'ρώτησες·
τί 'ξεροκοκκινίζεις ; 'ς τὴ Συνέλευσι
ὅλοι μὲ τὴν καρδιά τους τὸ 'μολόγησαν
πῶς τὴν Τουρκιὰ σὰν σένα δὲν κατάστρεψεν
ἄλλος κανένας, κ' εἶπαν εἰς τὴν Δυτικὴ
Ἑλλάδα νὰ σὲ κάμουν ἀρχιστράτηγο
ὅλους νὰ τοὺς ὁρίζῃς· νά ! τὸ δίπλωμα
ὁποῦ σοῦ στέλνουν μὲ σφραγῖδα ἐθνική.
Τί σιωπαίνεις ; πάρτο· δὲν 'πίστευ' αὐτὴ
τὴν τόση ποῦ τὸ ἔθνος σοὔκαμε τιμὴ
νὰ μὴ δεχτῇς.

Μάρκος. *Ποιὸς τῶπε, πῶς 'περήφανα*
δὲ θὰ δεχτῶ ἐκεῖνο ποῦ τὸ γένος μου
θέλει νὰ μοῦ χαρίσῃ ; μᾶν τὸ ἔκαμε
γιατὶ θελἄρθῃ τώρα μεγαλήτερος
ἀπ' ὅλους τοὺς κινδύνους, θελὰ τὸ δεχτῶ·
ἂν τὤκαμε γιατὶ θαρρεῖ 'κουράστηκα
καὶ κατ' ἀπὸ τῆς δάφναις τὴ διάθεσι
ἔχω νὰ γύρω, 'πές τους πῶς δὲν ἔμαθα
ἐγὼ μὲ τὸ μελάνι νἄχω γράμματα,
κεινῶν βραβεῖα ποῦ ἐπαίνους θέλουνε
μεγάλους νὰ τοὺς λένε, γιὰ νὰ ἔχουνε
τὴν πρωτοκαθεδρία.

Πληρ. *Θἄρθῃ κίνδυνος*
τῷ ὄντι πειὸ μεγάλος τώρα, στρατηγέ.

Μάρκος. *Ποιὸς εἶνε τοῦτος ; λέγε, λέγε 'γλήγορα.*

Πληρ. *Καὶ πῶς ; 'δῶ 'πέρα τάχα δὲν τἀκούσετε*
πῶς 'ς τὸ Μωρηᾶ 'πιαστῆκαν καὶ ἀδελφικὸ
πόλεμο 'κάμαν κάτω 'ς τὴν Τριπολιτσά,
Μανιάταις τουφεκίσαν τοὺς Καρυτινοὺς

'ς τὴν ἀγορά· τὸ γέρο θέλουν τοῦ Μωρηᾶ
νὰ μὴν τὸν λένε πρῶτο· μένει τὸ σπαθὶ
τοῦ Ὑψηλάντη εἰς τὴ θήκη του ἀργό,
δὲν ἔχ' ἡ Γερουσία πρόεδρο, κανεὶς
δὲν σέβεται 'ς τὴν Ὕδρα τὴν κυβέρνησι ;
Μάρκος. *Θάπῆς ἀκόμη κι' ἄλλα ; Ὦ ! ἀνάθεμα·*
μαλλώματα τῆς ὥραις τούταις θέλομε ;
Πληρ. *Δὲν ἄκουσες ἀκόμη τὸ χειρότερο·*
πολλοὶ καπετανέοι σὲ 'ζηλέψανε.
Μάρκος. *'Ζηλέψαν λὲν ἐμένα ; καὶ ποιό 'ν τὸ καλὸ*
ποῦ ἔχω τὸ μεγάλο ; εἰς τὸν τόπο μου
δὲν ἔχω μία πήχη γῆς γιὰ νὰ θαφτῶ.
Πληρ. *Καὶ τί τὴ θέλεις σὺ τὴ γῆς, ἀπ' τὸ Θεὸ*
σὰν ἔχῃς τέτοια χάρι, κι' ὅπου θὰ σταθῇς
νὰ σύρῃς τὸ σπαθί σου, εἶν' ἀδύνατον
τῆς πλάταις 'πίσω νὰ μὴ στρέψουν οἱ ὀχτροί ;
γιὰ τοῦτο σὲ 'ζηλεύουν.
Μάρκος. *Τότες πάλι 'γὼ*
τὴ ζούλια θελὰ κόψω.
Πληρ. *Πῶς θελὰ γενῇ*
ἐτοῦτο σὺ γνωρίζεις· τώρα ποιὸ κακὸ
δεύτερο φοβερίζει τὴν πατρίδα μας
νἀκούσῃς ἑτοιμάσου.
Μάρκος. *Δὲν τὸ 'ξέρομε,*
ἀκρίδα πῶς θὰ πέσῃ ἄμετρ' ἡ Τουρκιά ;
Πληρ. *Τουρκιὰ δὲν βλαφτ', ἂν ἦταν τῆς Ἀνατολῆς*
Χαλτούπιδες, ποῦ πόδι δὲν εἰξέρουνε
πῶς νὰ σηκώσουν, μήτε πῶς νὰ ῥίξουνε
τὸ βόλι τους μὲ τέχνη· 'δῶ Ἀρβανιτιὰ
δεκάξη χιλιάδες ὅλοι διαλεχτοὶ
μὲ τὸν πασσᾶ τῆς Σκόδρας, ὅπου ἑκατὸ
φοραὶς πολέμους 'κάμαν, ὅλοι Γκέγκιδες
καὶ Μερεντίταις, καὶ Σκοδρᾶνοι ἔρχονται·
καὶ λὲς πῶς τώρα θὰ βαστάξ' ἡ Ῥούμελη ;
Μάρκος. *Λέω πῶς θὰ βαστάξῃ, ἂν ὅλοι πιστοὶ*
θᾆν' οἱ καπετανέοι 'ς τὴ σημαία τους.

Πληρ. *Καὶ σὰν δὲν εἶνε, τότε ; ποῦ ἂν μερικοὶ*
δὲν προσκυνοῦσαν, 'ς ἕνα δὲ θελᾶμενε
χωριὸ ῥουθοῦνι.
Μάρκος. *Τί μοῦ λές ; 'προσκύνησαν ;*
Πληρ. *Καμπόσοι καπετάνιοι, γιατὶ 'φώναξαν*
παιδιά, γυναῖκες· «μή, ὤ ! μὴ μᾶς πάρετε
εἰς τὸ λαιμό σας ὅλους».
Μάρκος. *Τότε σκέπτεται*
ὁ Μάρκος νὰ νικήσῃ μὲ τὸ θάνατο.
Πληρ. *Πῶς, στρατηγέ μου, λέεις ;*
Μάρκος. *Μὲ τὸ θάνατο*
δὲν ἔχει ὁ Χριστός μας δώσῃ τὴ ζωή ;
κ' ἐγὼ θἀπῶ μὲ κάθε πρέπει μηχανὴ
ὁ Μάρκος νὰ νικήσῃ· εἶνε σήμερα
ἀνάγκη μιὰ μεγάλη νίκη νὰ γενῇ,
νίκη 'ς τοὺς Τούρκους τούτους ὅπου φτάνουνε
σὲ μάχαις γυμνασμένοι, νίκη 'ς αὐτουνοὺς
ὅπου τοῦ ἔθνους θέλουν τὰ ἐντόσθια
νὰ φᾶν μὲ τὴ μανία ποῦ τοὺς ἔπιασε
ἄρχοντες νᾆνε ὅλοι· ναί, μέσ' 'ς τὸν ὀχτρὸ
ὁ Μάρκος θὰ χυμίσῃ, καὶ τὸ θάνατο
θὰ εὕρῃ γιὰ τὴ νίκη· κ' ἡ ἀπόφασι
αὐτὴ τὸ δίχως ἄλλο θἄβγῃ σὲ καλὸ
τοῦ ἔθνους· ναί, θὰ σχίσ' αὐτὸ τὸ δίπλωμα
ποῦ φθόνον ἔχει σπείρῃ, καὶ 'ς τοὺς ἀλλουνοὺς
θἀπῶ καπετανέους· ἔτσι παίρνουνε
εἰς τὰ τσαντήρια τῶν ὀχτρῶν τὸ δίπλωμα,
'πὸ μέσα δὲν τὸ θέλ' ἀπ' τὴ συνέλευσι.
Αὔριον ὅποιος ἡ αἰτία θὰ γενῇ
νὰ λείψῃ τοῦτος ὁ πασσᾶς, αὐτὸν θἀπῇ
ἡ Ῥούμελη τοῦ τόπου ἀρχιστράτηγο.
Πληρ. *Μὲ τὴ ζωή σου, Μάρκο, συλλογίζεσαι*
τὸ γένος σου πῶς χάνει μέγαν ἀρχηγό ;
Μάρκος. *Δὲν ὠφελοῦν οἱ ἀρχηγοί, τὸ ἔθνος μας*
πρέπει νὰ πάρῃ θάρρος, πρέπει νὰ εἰπῇ
μὲ τόλμη μόνον τοῦ θανάτου θὰ χαθῇ

τουτ' ἡ Τουρκιὰ ποῦ φτάνει· μὲ ἀπόφασι
θανάτου εἰς τὸ στῆθος μέσα θὰ πνιγῇ
τῆς διχονοίας σπέρμα ποῦ μᾶς ἔφαγε.
Ναί, πρῶτος θὰ ξεσκίσω 'γὼ τὸ δίπλωμα
αὐτὸ ποῦ στὰ παιδιά μου γιὰ κειμήλιο
ἔλεγα νὰ τάφήσω.

(βγάζει τὸ δίπλωμα ἀπὸ τὸ κόρφο).

Ἅγιο χαρτί,
ὅπου μὲ 'περηφάνια ἔλεγα κρυφὴ
θὰ τώχω νὰ τὸ βλέπω, ποῦ τὸ 'κέρδισα
μ' ἵδρωτα, μ' αἷμα, δὲ σὲ θέλω τώρα πειὰ
'ς τὸν κόρφο μου νὰ σ' ἔχω, γιατὶ 'σὰν φωτιὰ
μοῦ φαίνεται μεγάλη πῶς σηκώθηκες
νὰ πέσῃς μέσα εἰς τὴς ἄδολαις ψυχαίς,
ποῦ ὡς τὰ τώρα πρόθυμαις ἐτρέχανε
'ς τὸν πόλεμο, σὰν μία ὄχεντρα κρυφὴ
ποῦ 'δάγκασεν ἐκείνους, ὅπου τίποτα
δὲν 'νειρευόνταν ἄλλο παρὰ τὴν τιμὴ
ποῦ θἄχουν σὰν μὲ ζῆλο σύρουν τὸ σπαθί.
'Εγὼ δὲν θέλω ἄλλο τίποτα νάπουῦν
σὰν ἀποθάνω, μόνο τὴν πατρίδα μου
πῶς ἀγαποῦσα σὰν τὸ νειὸ ποῦ 'μάζεψε
πρώτη φορὰ λουλούδια, 'ς τὴν ἀγάπη του
τὴν πρώτη νὰ τὰ πάῃ· ἔλα ! φίλημα
θελὰ σοῦ δώσω τώρα τὸ ὑστερινό,
κ' ὕστερα χίλια θὰ σὲ κάμω θρύμματα,
νὰ λέν, χαρτιὰ ὁ Μάρκος δὲν ἐγύρευε
σὰν πρῶτος μέσα 'στοὺς ὀχτροὺς ἐχύμιζε.
Τὸ φίλημά μου τοῦτο 'μοιάζει τὸ φιλὶ
τὸ 'στερινό, 'ποῦ 'ς τὴ χρυσὴ γυναῖκά μου
θὰ δώσω, 'σὰν κινήσω γιὰ τὸν πόλεμο.
Ἔτσι καὶ πάλι θὰ τὸ 'πῶ, τὸ εὔρωστο
αὐτὸ κορμί μου ἔχει θρύμμα νὰ γενῇ,
γιατὶ καλὰ τὸ βλέπω πῶς ἐσήμανε
ἡ 'στερινή μου ὥρα (τὸ ξεσχίζει).

Εἰς τὸν ἄνεμο
πήγαινε, νὰ σὲ ῥίξῃ ὅπου κορνιαχτὸς
τἀγκάθια σέρνει μὲ τὸ δυνατὸ βορειᾶ,
νὰ σὲ πατήσουν σκύλοι, καταφρόνεσι
πολλὴ νὰ πάρῃς. Αὔριο, καλὰ παιδιά,
συντρόφ' ἀγαπημένοι, ὅποιος 'ς τὸ ὀρδὶ
τῶν Τούρκων ἔμπῃ μέσα, καὶ τὸ κοφτερὸ
μπήξῃ μαχαῖρι μέσ' 'ς τὸ στῆθος τοῦ πασσᾶ,
αὐτὸν θὰ λένε στρατηγὸ τῆς 'Ρούμελης.
Κ. Τζαβέλλας. *Μάρκο, καλἄχεις καμωμένα, τί αὐτὰ*
'ς τοὺς στρατιώταις τὰ χαρτιὰ χρειάζονται;
Τσόγκας. *Ἔτσι κ' ἐγὼ τὸ λέω, μέσα 'ς τὸ ὀρδὶ*
τῶν Τούρκων ἔχει νὰ φανῇ, ποιὸς στρατηγὸς
'ς τὴ 'Ρούμελη θὰ γείνῃ.
Μακρῆς. *Δόξα σ' ὁ Θεός!*
θὰ λείψουν τέλος πάντων ἡ διχόνοιαις,
ὅπου μᾶς 'κάμαν τόσο νἄμαστε μικροί,
ἕνας 'ς τὸν ἄλλο σὰν κακαὶς γειτόνισσαις
πολλὴ νἄχωμε ζήλεια.
Μάρκος. *Τώρ' ἀκούσετε,*
συντρόφια μου, τί σκέψι θέλα κάμω 'γώ.
Τὸ δίχως ἄλλο πρέπει 'ς τὸν πασσᾶν αὐτὸν
μεγάλη νίκη νὰ κερδίσωμεν· ἀλλοιῶς
τὸ ἔθνος μας ἐχάθη· πέρα 'ς τὴ Φραγκιὰ
ἐβγῆκε τὤνομά μας πῶς τρωγόμαστε
καὶ τῶν πατέρων ἄξιοι δὲν εἴμαστε
ποῦ εἰς τὸν κόσμο 'λευτεριὰ πρωτὤβγαλαν·
ἔπεσε κάτω τοῦ λαοῦ τὸ φρόνημα,
σὰν εἶδαν πῶς οἱ Τοῦρκοι φθάνουν μερμυγκιὰ
τὴ 'Ρούμελη καὶ πάλι νὰ ὑποτάξουνε·
σὰν εἶδαν πῶς καμπόσοι ἀπ' αὐτοὺς 'ποῦ λὲν
εἰς τἄρματα τοὺς πρώτους, ἐκαμώθηκαν
πῶς προσκυνοῦν τοὺς Τούρκους, γιὰ νὰ πάρουνε
λουφέδες, βιλαέτια· ἂν καὶ τὴ στιγμὴ
αὐτὴν ἐτοῦτος ὁ Σκοδρᾶνος ὁ πασσᾶς
'πὸ 'μπρὸς μᾶς πάρῃ, ὅλη πέφτ' ἡ 'Ρούμελη

καὶ μαραμμένος θάφτετ' ὁ ἀγῶνάς μας
ὁ ἅγιος, ποῦ πέρσ' ἀκόμη 'βρίσκουντουν
σὰν ῥόδον ἀνοιγμένο. Ἕνα μοναχὰ
τὸν τόπο μας θὰ σώσῃ, νίκη νἀκουστῇ·
ἡ νίκη ὅμως τέτοιων φοβερῶν ὀχτρῶν
χωρὶς θυσία δὲν κερδίζετ' ἀκριβῆ.
'Πὸ 'μᾶς καμπόσοι πρέπει μὲ ἀπόφασι
θανάτου μέσα 'ς τὸ ὀρδὶ νὰ πέσωμε,
νὰ κάνωμ' ὅρκο, ὅ,τι κι' ἂν 'βρεθῇ 'μπροστά,
ὀπίσω πῶς διόλου δὲν γυρίζομε.
Θελὰ μᾶς σφάξουν, σὰν μὲ βάρος πέσουνε
ἀπάνω μας· μὰ ποιό 'νε τὸ καλήτερο,
εἰς τὴν ἀθανασία νὰ περάσωμε,
σὲ κάθε τόπο καὶ καιρὸ νᾆν ζωντανὸ
τὸ ὄνομά μας, γηὰ τὸν τόπο πάλ' αὐτὸ
εἰς τὴ σκλαβιὰ νᾄδοῦμε, 'ποῦ χειρότερη
θελᾆνε τώρα καὶ ἀπὸ τὴν πρωτηνή ;

Πολλοὶ Σουλ. *Καλήτερα χίλιαις φοραὶς ὁ θάνατος !*

Μάρκος. *Τότες ἑτοιμασθῆτε, ὅσοι θέλετε·*
μονάχοι διαλεχτῆτε, ξεχωρίσετε
ἀπ' τὴ δεξιά μου τὴ μεριά· θὰ κάμωμε
ὅρκο μαζὶ νὰ 'πᾶμε μέσα 'ς τὸ ὀρδί,
ἐκεῖ ναὕρουμε τὸ τσαντῆρι τοῦ πασσᾶ.

(*Ξεχωρίζονται ὡς τρακόσιοι*).

Ὡραῖα ! τόσοι μοῦ χρειαζονται, γιατὶ
παρὰ πολλοὶ νὰ εἶνε, τὴν ἀπόφασι
αὐτὴ νὰ ἐκτελέσουν εἶν' ἀδύνατο.

Μακρῆς. *Καὶ 'μεῖς οἱ ἄλλοι δὲ θελᾄρθωμε μαζί ;*
ἂς ἔχῃς ξεσκισμένο σὺ τὸ δίπλωμα,
ἐμεῖς σὲ ὅλους ἀρχηγὸ σὲ 'ξέρομε.

Μάρκος. *Μακρῆ ! πῶς σὲ γνωρίζω ἀπ' τὰ λόγια σου*
τὸν πρῶτ' ἀπ' ὅλους ἀπὸ 'δῶ ἀρματωλὸ
εἰς τὴ γεναία τὴν καρδιά· τὸ χέρι σου
ἔλα νὰ τὸ φιλήσω· μεγαλήτερος
πολὺ 'πὸ 'μένα εἶσαι· σὺ ἐγλύτωσες
τὰ περασμένα χρόνια χήραις κι' ὀρφανά.

Σαδήμας. *Όλοι σ' ακοῦμε, 'πέ μας τί θὰ κάμωμε.*
Μάρκος. *Κανεὶς πρὶν ἔρθουν τὰ μεσάνυχτα 'ς αὐτὸ*
ὁποῦ 'ς τὸ Καρπενῆσι 'βρίσκεται τώρδὶ
δὲν θἄμπῃ, πρὶν κινήσω μὲ τοὺς διαλεχτοὺς
ἐγὼ Σουλιώταις· τότε 'μεῖς θελἄμπωμε
ἄξαφνα μέσα, δίχως μία τουφεκιὰ
νὰ ρίξωμε, καὶ μόνο μὲ σπαθὶ γυμνό.
'Εγὼ σὰν φθάσω 'ς τὸ τσαντῆρι τοῦ πασσᾶ,
ἡ σάλπιγγα θὰ παίξῃ· σύ, Τζαβέλλα μου,
τότε θελἄρθῃς ἀπ' τὴν ἄλλη τὴ μεριὰ
καὶ θελάρχίσουν ἔτσι τὰ τουφέκια μας,
μέσα σὲ δυὸ νὰ πέσουν οἱ ὀχτροὶ φωτιαίς.
Σαδήμα, Τσόγκα καὶ Μακρῆ, σεῖς θἄρθετε
ὅταν γλυκοχαράζῃ, νὰ χτυπήσετε
'κεῖ ποῦ θἀδῆτε πῶς μᾶς στενοχώρεσαν.
Ἔτσι τὸ δίχως ἄλλο μία ταραχὴ
εἰς τὸ σκοτάδι μέσα θὰ τοὺς φέρωμε,
κ' ἐλπίζω θελάφήσουν ὅ,τι ἔχουνε
καὶ θελὰ φύγουν γλήγορα· τὸ 'ξέρομε
οἱ Τοῦρκοι πῶς τὰ χάνουν, ὅταν ἄξαφνα
τὴ νύχτα τοὺς χτυπήσῃς· κ' ὕστερης αὐτοὶ
συχνὰ μαλλώνουν, Ἀρβανίταις, Γκέγκιδες,
Μιρντίταις, ὅπου προσκυνοῦν Χριστὸ κι' αὐτοί,
καὶ ποιὸς εἰξεύρει τί 'μπορεῖ 'ς τὴ σύγχυσιν
αὐτὴν νὰ ἔβγῃ; τώρ' ἀμέτε, ὁ καθεὶς
νὰ μεταλάβῃ ὅπως συνηθίζομε,
γιάτ' αὔριο τίς οἶδε μὴν αἰώνια
θελἄχωμε τὸν ὕπνο· ἥσυχος ἐδῶ
ὀλίγο θέλω μόνος νὰ σκεφτῶ ἐγώ.

(*Φεύγουν ὅλοι*).

Μάρκος (*μόνος*). *Ἀπ' ὅλους πρῶτος πρέπει τὴ μετάδοσι*
ἐγὼ νὰ πάρω καὶ νὰ 'ξεμολογηθῶ,
γιατὶ κι' ἀπ' ὅλους πρῶτος πρέπει 'ς τοῦ πασσᾶ
νὰ τρέξω τὸ τσαντῆρι . . . χρέος ἅγιο
τὴν ὥρα τούτη μὲ προστάζει τὴ ζωὴ
νὰ δώσω γιὰ τὸ ἔθνος . . . μὰ τεῖνε αὐτὸ

πού την καρδιά μου κάνει τόσο δυνατό
νά έχη χτύπο; . . . άμοιρη γυναίκά μου,
πού θά σ' αφήσω; πού της χήραις και αυτοί
οί συγγενεϊς αφήνουν, όταν 'ξέρουνε
πώς τίποτα δεν έχουν υποστατικό.
Νά 'τηνε κι' όλας! έρχεται μέ τά παιδιά
καί μέ την αδερφή μου· τί θά της είπώ;
(*Έρχεται ή Χρυσή, ή Άγγέλω καί τά παιδιά*).
Χρυσή. *Άχ! Μάρκο μου, τί είνε τούτα πούκαμες;*
κι' άλλαις φοραϊς 'ς τή μάχη σάν θά 'πήγαιναν
οί στρατιώταις, 'παίρναν τή μετάδοσι·
μά τούτη κλαϊνε τή φορά, 'γκαλιάζονται,
φιλιούνται, παραγγέλλουν είς τάδέρφιά τους
'ς τούς συγγενεϊς τους, ωσάν νάταν βέβαιοι
πώς δέ γυρίζουν 'πίσω· έτσι θά μού 'πής
καί σύ πού πρώτος τρέχεις είς τόν κίνδυνο;
Μάρκος. *Τί νά σού 'πώ, Χρυσή μου; την 'Αγγέλω 'δώ*
την αδερφή μου ρώτα, τί παραγγελιά
μού 'δίναν οί γονεϊς μου.
'Αγγέλω. *Καί Σουλιώτισσα*
μήν ή Χρυσή δέν είνε, μέσα 'ς την ποδιά
φυσέκια δέν κρατούσε είς τόν πόλεμο;
Χρυσή. *Μά τότε σάν σού 'δίναν της παραγγελιαίς*
εκείναις ή γονεϊς σου, νέος ήσουνε,
παιδιά δέν είχες· όλο δέν εξώδεψες
τό έχει σου 'ς της τόσαις μάχαις πούκαμες;
'Αγγέλω. *Γιά τά παιδιά (τί λέεις;) ποιός τό 'σκέφτηκε*
Σουλιώτης γιά νάφήση τή πατρίδα του;
Χρυσή. *Γιά την πατρίδα κι' άλλοι δέν είνε νά 'πάν*
τό αίμά τους νά χύσουν, μόνο πρέπει σύ
όμπρός νά είσαι πάντα; άχ! πώς τρεϊς φοραϊς
τό βόλι 'ς την καρδιά σου έπεσε κοντά.
Δημητρ. *'Σ τό πόλεμο, πατέρα, θελάρθώ κ' εγώ,*
καί τότε δέν σέ φτάνει βόλι τών όχτρών.
Μάρκος. *Έλα νά σέ φιλήσω· τό παιδάκι μου!*
Καί λές όταν σάφίνω τέτοιο 'γώ παιδί,

πῶς σὲ ἀφίνω μόνη ; θελὰ τὸ ἴδῃς
νὰ μεγαλώνῃ σὰν βλαστάρι τοῦ Μαγιοῦ
καὶ θελὰ λένε ὅλοι· «νά ! 'ποῦ ἄφησε
ὁ Μάρκος σωτηρία εἰς τὸ σπίτι του·»
πῶς ; κλαίεις τώρα ; ὅταν μὲ 'καμάρωνες
'ς τὴ μάχη μέσα κι' ἔλεγες ὡσὰν καὶ μὲ
ἄλλος δὲν ῥίχνει Τούρκους, δὲν τὸ ἤξευρες
ἀπ' ὅλους ὅτι 'κῆρα ὑποχρέωσι
θυσία γιὰ νὰ κάμω μεγαλήτερη;
Ἄχ ! ἄφησέ με· εἰς τὸν κόσμον ἂν αὐτὸ
θὰ ζήσω, γιὰ νὰ βλέπω νὰ σκοτώνωνται
ἀδέρφι' ἀναμεσό τους. . . . Ὡσὰν σήμαντρο
ἀπὸ τὸ λόγγο δὲν ἀκούσθη ; ναί, ἐκεῖ
εἶνε τὸ κλησιδάκι ποῦ ἐπήγανε
νὰ μεταλάβουν οἱ στρατιῶταις· πρέπει 'κεῖ
καὶ 'γὼ νὰ πάω· νά ! σὲ ὥρα ἔφτασε
κατάλληλη' ὁ δεσπότης ὁ 'Ιγνάτιος·
'ς αὐτὸν θὰ παραγγείλω, 'ς τὰ παιδάκιά μου
τὸ μάτι νἄχῃ, τὴν καλὴ γυναῖκά μου.

(Μπαίνει ὁ 'Ιγνάτιος).

Καλῶς τον τὸν δεσπότη, π' ἀπ' τὸ στόμά του
ἀπὸ μικρὸς τὰ θεῖα λόγια ἄκουγα.
Τὸ χέρι νὰ φιλήσω θέλω, ποῦ πτωχὸ
ποτὲ δὲν ἔχει διώξῃ ἀπ' τὸ σπῆτι του.
Τὰ δέκα τοῦτα μοῦ ἀπόμειναν φλουριὰ
ἀπ' τὸν χασνὲν ἐκεῖνον, ποῦ ἐπιάσαμε
'ς τὴ ῥεματιὰ ποῦ εἶν' κοντὰ 'ς τὰ Γιάννενα.
Θέλω καὶ 'γὼ νὰ δώσω τοῦτα 'ς τοὺς φτωχοὺς
γηὰ τὴ ψυχή μου, θέλω τὰ μνημόσυνα
νὰ γείνουν, καθὼς λέγ' ἡ ἐκκλησία μας.

Ἰγνάτιος. *Μὰ τεῖν' αὐτὰ τὰ λόγια ; τὴ γυναῖκά σου*
τί κάνεις ἔτσι νὰ δακρύζῃ ;

Χρυσή. *Δέσποτα !*
τὸ ἔβαλε 'στὸ νοῦ του σὲ ἀγύριστο
ταξεῖδι γηὰ νὰ πάῃ.

Ἰγνάτιος. *Μάρκο, πῶς αὐτό ;*
τί λές, παιδί μου ;
Μάρκος. *Τί νἄπῶ ; μέσ' 's τὴ σκηνὴ*
πρέπει νὰ ἔμπω τοῦ πασσᾶ τὴ νυχτ' αὐτή.
Ἰγνάτιος. *Ὄχι, παιδί μου, ὄχι· σὰν παράτολμο*
μοῦ φαίνεται τὸ πρᾶγμα τοῦτο.
Μάρκος. *Καὶ καλὰ*
παράτολμο δὲν ἦταν, 'σὰν 'σηκώνουνταν
ἕνα παιδάκι ἔθνος ἕνα γίγαντα
νὰ φάῃ δίχως νἄχῃ τέχνη τουφεκιοῦ,
μήτε μπαροῦτι ;
Ἰγνάτιος. *Ναί, μὰ τὤσωσεν αὐτὸ*
τοῦ Πατριάρχου ἡ ψυχή.
Μάρκος. *Ἔτσι κ' ἐγὼ*
θὰ δώσω τὴ ζωή μου, νὰ τἀκούσουνε
ὁ Μάρκος πῶς σὰν εἶδε τῆς διχόνοιαις,
ὄχεντραις νὰ τὸ ζώνουν, τἀποφάσισε
τοῦ Ἥλιου νὰ μὴ βλέπῃ πελὰ τὸ φῶς· καὶ σὺ
δὲ βλέπεις πῶς ἂν ἔτσι πᾶμ', 'χαθήκαμε ;
Ἰγνάτιος (*ἀναστενάζων*). *'Χαθήκαμε, παιδιά μου !*
Μάρκος. *Πῶς ; ἂν ὁ πασσᾶς*
ἐτοῦτοςποὖρθε, ἂν μὲ ἕνα δυνατὸ
δὲ στρέψῃ 'πίσω χτύπο, παγ' ἡ Ῥούμελη,
ὅλη προσκυνησμένη θελὰ 'κοιτεται !
Θὰ πὰ νὰ τὸν σκοτώσω τὰ μεσάνυχτα.
Ἰγνάτιος (*ὕστερα ἀπὸ 'λίγο*). *Παιδί μ', μὲ τὴν εὐκή μου !*
Χρυσώ. *Μὰ γυρίζει λὲς*
τὴ νύχτα τούτη ἀπ' τὴ μάχη ζωντανός ;
Ἰγνάτιος. *Τοῦτ' ὁ Θεὸς τὸ ξέρει· ἕνα ξέρω 'γώ,*
πῶς ἂν ἡ νίκη τούτη θὰ κατορθωθῇ,
τὸ ἔθνος ὅλο 'σώθη· μὰ κι' ἂν μάρτυρας
ὁ Μάρκος πάῃ, τόσο ποῦ τὸν ἀγαποῦν,
μία μεγάλη ἔχει νἀκουστῇ φωνή,
καθὼς τὸν Πατριάρχη ὅταν 'κρέμασαν,

«ἐκδικηθῆτε, τοὺς ἀνόμους σφάξετε !»
καὶ τούτη θἆνε εἰς τὸ Μάρκο ἡ φωνὴ
μία τιμή, κ' ἀκόμη μεγαλήτερη
δὲν ἔχειν' εἰς κανένα, μήτε θὰ γενῇ.
Παιδί μου ! 'ς τὴν εὐκή μου, εἰς τὸ ἔργο σου,
ποῦ τόσην ἔχεις προθυμία, πήγαινε.
Γιὰ τοῦτο τὸ παιδί σου, τὴ γυναῖκά σου
εἶν' ὁ δεσπότης· εἰς τὸ γένος θελάπῃ·
«Τιμήσετε τὸ Μάρκο, προστατεύσετε
τοῦ ἥρωος τὰ τέκνα ποῦ σᾶς ἔσωσε !»

ΜΕΡΟΣ Δ′.

ΣΚΗΝΗ Α′.

(Πλατεῖα τοῦ Μεσολογγίου· ἀκούγονται καμπάναις χαρμόσυναις).

Μεσολογγῖται.

Α′. Μεσολογ. *Τί εἶνε τούταις ἡ καμπάναις ποῦ χτυποῦν*
χαρμόσυναις, σὰν νἆν' λαμπρή ;
Β′. Μεσολογ. *Τί κάθεσαι ;*
δὲν πάεις νὰ φορέσῃς τὰ καλήτερα
ῥοῦχα ποῦ ἔχεις, καὶ τὸ πλέον δυνατὸ
πιστόλι σου νὰ εὕρῃς ;
Α′. Μεσολογ. *Μά, βρὲ ἀδερφέ,*
τώρα λαμπρὴ δὲν εἶνε· οἱ παππάδες μας
ψωμὶ κ' ἐληαὶς νὰ τρῶμε διορίζουνε.
Β′. Μεσολογ. *Βρὲ τί μοῦ λές ! ἐτούτη ἡ σαρακοστὴ*
καλήτερή ν' ἀπ' ὅλαις τῆς ἀνάστασες.
Δὲν ἄκουσες πῶς ἦρθε μία εἴδησις
'ς τὸ Καρπενῆσι θρύμματα πῶς 'κάμανε
τὸ στράτευμα ποῦ εἶχε ὁ Σκουτράπασσας ;
Α′. Μεσολογ. *Μὰ νἆν' ἀλήθεια ; γιατὶ τῆς παράκοψαν*
πρωῒ πρωΐ, φοβοῦμαι· κάποιοι μοῦπανε
πῶς δυὸ χιλιάδες Τούρκους ἐσκοτώσανε.
Β′. Μεσολογ. *Ἀμ' πάλι σὺ τὸ θέλεις, μὲ τὰ μάτιά σου*
νὰ τοὺς ἰδῇς στρωμένους κάτω, γιὰ νἀπῇς
πῶς ἡ Τουρκιὰ ἐχάθη ;
Α′. Μεσολογ. *Μὰ καὶ σὺ θαρρεῖς*
πάλι πῶς εἶνε πράσα, νὰ τοὺς ῥίχνουνε
κάτω δεμάτια ;
Β′. Μεσολογ. *Τέτοιος εἶν' ὁ Μπότσαρης*
ὁ Μάρκος, σὰ σκοτώνῃ, ῥίχνει ἀμέτρητους.

Α΄. Μεσολογ. *Ἀλήθεια, συντοπίτη, ὅσο 'νε κοντὸς καὶ μουλωχτός, ποῦ λόγι' ἀπὸ τὸ στόμά του σπάνια παίρνεις, τόσο κάνει πράγματα μεγάλα.*

Β΄. Μεσολογ. *Μπά! τεῖν' τούτη, ὅπου φαίνεται κατὰ τὴ πόρτα, ποὖνε 'ς τὸ βασίλεμα τοῦ ἥλιου, ἡ κοκκινάδα; σὰν νὰ φύτρωσαν χιλιάδες παπαρούναις!*

Α΄. Μεσολογ. *Μωρ' ἀλήθεια 'δές!*

Β΄. Μεσολογ. *Γιὰ στάσου! εἰς τὴν πέτρα τούτη θἀνεβῶ γιὰ νὰ ἰδῶ τί τρέχει· ὤχ, ὤχ! τί χαρά· ξέρεις τί εἶνε; εἶν' σημαίαις Τούρκικαις· πενῆντα πρέπει νᾆνε, καὶ τῆς φέρνουνε Σουλιώταις σηκωμέναις γιὰ νὰ φαίνωνται.*

Α΄. Μεσολογ. *Μωρ' τί μοῦ λές; ἐτοῦτο δὲν ξανάγεινε... σημαίαις, ναί, σημαίαις εἶνε Τούρκικαις· τὸ μισοφέγγαρό τους εἶδα 'γὼ καλά.*

Β΄. Μεσολογ. *Ἀμ' ἔλα 'δῶ, λιγάκι στάσου πειὸ 'ψηλὰ νἀδῇς ὄξω 'ς τὸν κάμπο ποιὰ σηκώνεται σκόνη· καταλαβαίνεις ποῦθε εἶν' αὐτή;*

Α΄. Μεσολογ. *Σὰν πρόβατα . . . μὰ τόσα ποῦ 'βρεθήκανε; κοντὰ σὰν δέκα χιλιάδες φαίνονται.*

Β΄. Μεσολογ. *Τὰ φέρναν ντὲ οἱ Τοῦρκοι νὰ τὰ τρώγουνε! μὰ σήμερα τσουμποῦσι θὰ τὰ κάμωμε ἐδῶ 'ς τὸ Μεσολόγγι, ἔ! μωρὲ παιδιά, χορὸ ποῦ θὰ σοῦ κάμω· παρακάτω 'δές, κατρακυλᾶν σὰν κάρρα, τί νὰ ἔχουνε;*

Α΄. Μεσολογ. *Θαρρῶ πιστόλαις ἔχουν, σὰν ἀσημωταίς, πολλαὶς 'ς τὸν ἥλιο λάμπουν, ποῦ 'ς τὴ δύσι του τώρα πηγαίνει μὲ χαρὰ πολλὴ κι αὐτός.*

Β΄. Μεσολογ. *Πιστόλαις ἀπὸ χίλιαις περισσότεραις!*

Α΄. Μεσολογ. *'Αμ' πάρα πέρα μετρημὸ δὲν ἔχουνε τῶν Τούρκων τὰ τουφέκια, ποῦ 'φορτώσανε ἀπάνω σὲ μουλάρια· πρέπει νᾆν αὐτὰ ὡς τέσσαρες χιλιάδες, περισσότερα.*

Β΄. Μεσολογ. *Ὢχ, ὤχ, τί παρὰ πέρα βλέπω! λάμπουνε*

τσαντήρια τῶν Τουρκῶνε· σὰν φορτώματα
μπαρούτια.
Α'. Μεσολογ. *'Αμ' τὸ ἄλλο ! 'δές, 'κεῖ φέρνουνε*
καὶ τοῦ Σουλτάνου τὸ χασνέ. Χριστέ μ' ! αὐτὴ
ἡ νίκη κι' ἀπὸ κείνη μεγαλήτερη
εἶνε, θαρρῶ, ποῦ κέρδησαν εἰς τὸ Μωρηᾶ,
τὸ Δράμαλη σὰν κάμαν κ' ἐσκοτώθηκε.
Β'. Μεσολογ. *Βέβαια, 'κεῖ δὲν πιάσαν τόσα πλιάτσικα·*
ἔ ! μωρὲ τώρα πόσα θὰ μοιράσωμε
φλουριά, ποῦ 'ς τὴς ἀμάδες θὰ τὰ παίζωμε·
γιατὶ μὲ γρόσσα ποιὸς θὰ καταδέχεται
νὰ παίξῃ ;
Β'. Μεσολογ. *Τώρα νὰ ἰδῇς τί θὰ τοῦ 'πῶ*
κεινοῦ τοῦ καπετάνιου, ποῦ μοῦ ἔλεγε
νὰ πᾶ νὰ προσκυνήσω, πῶς δὲν εἶνε πειὰ
ἐλπίδα πῶς θὰ γείνῃ τὸ 'Ρωμαίϊκο !
Β'. Μεσολογ. *Καὶ τί θαρρεῖς καὶ κεῖνον δὲ θὰ κόβανε*
ἀνίσως καὶ γυρίζαν ὅλα σὲ κακό ;
μήτε ῥαγιάδες πειὰ δὲ θὰ μᾶς θέλανε
οἱ Τοῦρκοι, 'δῶ θὰ φέρναν ἄλλους κάτοικους.
Α'. Μεσολογ. *Γιὰ 'δὲς ποιὸς ἀπ' τὸ μέρος τῆς Ἀνατολῆς*
ἔρχεται μὲ στεφάνι εἰς τὰ χέρια του !
σὰν ποιὸν θὰ στεφανώσῃ μὲ τὴ δάφνη' αὐτή ;
Β'. Μεσολογ. *Καλά ! δὲν τὸν γνωρίζεις ; εἶν' ὁ Μεταξᾶς*
ὅπου διωρισμένον ἡ Κυβέρνησις
ἔπαρχον εἰς τὰ μέρη τοῦτα ἔστειλε·
ὁ Μάρκος, περιμένουν, Μπότσαρης νάρθῃ,
γιὰ νὰ τοῦ κάμῃ τέτοια 'πίσημη τιμή.
Α'. Μεσολογ. *Καὶ δὲν τάξίζει ; π'ὡς τὰ χθὲς ἐτρέμαμε,*
οἱ Τοῦρκοι μήπως ἔρθουν 'ς τ' Ἀνατολικό,
μέσα 'ς τὸ Μεσολόγγι· καὶ 'μεῖς θησαυρὸ
ἔχομε τώρα· νάτον ! μὲ τοὺς ἄρχοντας
ὅλους ὅπου προβαίνει !

(*Εἰσέρχεται ὁ ἔπαρχος Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς μὲ τὸν Κότσικα καὶ ἄλλους προύχοντας τοῦ Μεσολογγίου*).

Μεταξᾶς. *Τί ὁριστικὸν*

έλαβε τέλος, άρχοντές μου, τῆς νυκτὸς
αὐτῆς ἡ μάχη, δὲν εἶνε γνωστόν, ἀλλὰ
ὅτι τὸν Σκόντραν πίσω γύρισαν, λαμπρὰ
ἀπόδειξις τὰ τόσα εἶνε λάφυρα,
ὅσα ἐδῶ πῶς φθάνουν μόνοι βλέπετε.

Κότσικας. *Ὕστερ' ἀπὸ φουρτούνα μαύρη βλέπομε*
παντοῦ 'ς τὸν κόσμο τὴ γαλήνη τὴ γλυκειά·
ἀπ' τὰ χωριὰ χιλιάδες κόσμος ἔρχεται,
καὶ τοὺς Σουλιώταις εὐλογοῦν, ποῦ ἔγειναν
αἰτία τέτοιος νἀξολοθρευτῇ στρατός.

Μεταξᾶς. *Πρόσταξα τῆς καμπάναις νὰ χτυποῦν παντοῦ*
'ς τὴν πολιτεία, καὶ νὰ ψάλουν 'ς τὸ Θεὸ
δοξολογία· 'ς ὅλο τὸ λαὸ λαμπρὸ
νὰ στρώσουνε τραπέζι, νὰ φορέσουνε
τὰ λαμπριάτικα τους· καὶ 'ς τὸ στρατηγὸ
ὁποῦ μὲ τόση τόλμη καὶ ἀπόφασι,
δίχως νὰ κάμη σκέψι πῶς ἔχει παιδιά,
μὲ γυμνωμένο τὸ σπαθὶ προχώρησε
εἰς τὸ ὀρδὶ τους μέσα, τὸ στεφάνι' αὐτὸ
ἔκαμα· νὰ τοῦ δώσουν νέο δίπλωμα
εἰς τὴν Κυβέρνησί μας ἔγραψα εὐθύς,
νὰ τόνε λέν 'ς τὴ Ῥούμελη' ἀρχιστράτηγο.

Κότσικας. *Εἰς ὅλα τοῦτα εἴμαστ' ὅλοι σύμφωνοι·*
ὁ Μπότσαρης ὁ Μάρκος, τὸ γνωρίζομε,
ἀπ' ὅλους τὴν πατρίδα πειὸ καλὰ 'γαπᾷ·
ἀφίνω ποῦ χιλιάδες ἔκαμε φοραῖς
νὰ τρέμουν τὸ σπαθί του οἱ 'Αγαρηνοί.
Ἦταν ἀπὸ τοὺς πλούσιους εἰς τὸν τόπο του,
καὶ γιὰ τοὺς στρατιώταις ὅλα ξόδεψε
τὰ πλούτη του, δὲν ἔχει τώρα τίποτε.

Μεταξᾶς. *Δὲν ἔβαψε τὰ χέρια τ' εἰς ἀδελφικὸ*
αἷμα ποτέ, δὲν εἶπε μὲ περήφανα
λόγια πῶς θέλει ἀξιώματα ψηλά,
καὶ σὰν κοπέλλα ντροπαλὴ κοκκίνιζε,
ὅταν τὸν ἐπαινοῦσαν.

Κότσικας. *Τοῦτος ἀφορμὴ*

ἔγειν' αὐτὸς ὁ τόπος πέρσι νὰ σωθῇ,
ὅταν πασσάδες πέντε τὸν ἐζώσανε.

Μεταξᾶς. *Τότες μιὰ πολιτεία μόνον ἔσωσε,*
τώρα τὸ γένος ὅλο λευτερώθηκε
γι' αὐτὸν ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ποῦ θὰ βάνανε
σπαθί, φωτιά, Κερκέζοι νἄρθουν ὕστερα
ἐδῶ νὰ κατοικήσουν· μεγαλήτερος
'π' αὐτὸν δὲν πρέπει εὐεργέτης νὰ γραφτῇ.

(Προβαίνει ὁ 'Ιγνάτιος μὲ τὴν 'Αγγέλω, τὴ Χρυσὴ καὶ τὰ παιδιά της),

Μεταξᾶς. *Νὰ τὰ παιδιά του! 'λᾶτε καὶ σηκῶστέ τα,*
Μεσολογγίταις, εἰς τὰ χέριά σας, παιδιὰ
'πέτε τοῦ ἔθνους ὅλου πῶς 'γενήκανε
('ς τὴ Χρυσή).
Ἔλα, χρυσὴ γυναῖκα, ἔλα νὰ χαρῇς,
νἀδῇς ὁ στρατηγός σου τί μᾶς ἔστειλε
ἀπὸ τὴ νίκη, ποῦ δὲν ἔχει' ἄλλος κανεὶς
ὡς τώρα κερδισμένη.

Κότσικας. *Πρῶτα μοναχὰ*
'ς τὸ Σοῦλι τὸν 'φημίζαν καὶ 'ς τὴν Ἤπειρο
τὸν Μπότσαρη τὸ Μάρκο· τώρα ποῦ στρατὸν
'χάλασε τέτοιο, ὅλο ἄντρες διαλεχτούς,
δεκάξη χιλιάδες, 'ς ὅλον θἀκουστῇ
τὸν κόσμο τὤτομά του.

Χρυσή. *Ποῦντον; γλήγορα*
γιατὶ δὲν ἦρθε; τὰ παιδιά του μ' ἐρωτοῦν·
«ποῦ εἶνε ὁ πατέρας;»

'Αγγέλω. *Ἔτσι πάντα του*
τὸ συνηθίζ' ὁ Μάρκος· εἰς τὸν πόλεμο
πηγαίνει πρῶτος πρῶτος, κ' ἔπειτά 'ρχεται
πειὸ ὕστερης ἀπ' ὅλους, μήτε παίρνει' αὐτὸς
τίποτης ἀπ' τὰ κέρδη, στέκει μοναχὰ
οἱ στρατιώταις ὅσο νὰ τὰ μοιραστοῦν.

Χρυσή. *Ἀχ! δὲν εἰξεύρω ἡ καρδιά μου πῶς χτυπᾷ·*
τώρα κοντεύει νὰ βραδειάσῃ, καὶ καιρὸ
εἶχε γιὰ νἄρθῃ.

Μεταξᾶς. *Δὲν κυττάζεις τί χαρὰ*
ὁ κόσμος ὅλος ἔχει ! τί καθόσαστε
τὴν ὥρα τούτη, παλληκάρια ; 'ς τὸ χορὸ
δῶστε τὰ χέρια, 'κόμη δὲν ἐφάνηκε
ἡμέρα τέτοια.

(Πιάνουν τὰ παλληκάρια 'ς τὸ χορό).

Μεταξᾶς. *('ς τὴν Ἀγγέλω). Σὺ ποὖσ' αὐταδέλφή του,*
ὅπου τἀκοῦμε, χίλια στόματα τὸ λέν,
πῶς εἶσαι σὰν κ' ἐκεῖνον 'ς τὴν παλληκαριά,
δὲ θελὰ πιάσῃς 'ς τὸ χορό ; τί στέκεσαι ;

Ἀγγέλω. *Ἐγὼ θὰ πιάσω 'ς τὸ χορό, σὰν ἦρθ' αὐτὴ*
τέτοια μεγάλη 'μέρα· ἔλα, νύφη μου . . .
μὰ τί ; σὺ κλαίεις !

Χρυσή. *Τὰ παιδιά μ' ἂς πιάσουνε,*
ἐγὼ δὲν ξέρω πῶς, κἄτι 'χω 'ς τὴν καρδιά.

Μεταξᾶς. *Πιάσε, Χρυσή μου, πιάσε· θἄρθ', ὅπου κι' ἂν εἶν,*
ὁ Μάρκος σου νὰ πιάσῃ 'ς τὸ χορὸ κι' αὐτός.

Χρυσή. *Ἄχ ! δὲν πηγαίνουν σὲ χορὸ τὰ πόδια μου,*
δὲν ξέρω, σὰν δεμένα νὰ τὰ ἔχουνε.

Μεταξᾶς. *Γιὰ 'δές την τὴν Ἀγγέλω ! λὲς πῶς ἔκαμε*
φτερά· τοῦ ἀδερφοῦ της τὸ κατόρθωμα
τὴν κάνει νὰ πετάξῃ· τέτοια χάρι 'γὼ
δὲν εἶδα 'κόμη σὲ γυναῖκα· τὴ Χρυσὴ
ἀκόμα νὰ χορέψῃ δὲν κατάφερα.

Χρυσή. *Ἄχ ! τί μοῦ λές, ποῦ ἕνας δὲν ἐφάνηκε*
ἀκόμη σύντροφός του· μόνα 'στείλανε
τὰ πράγματα ποῦ 'πιάσαν εἰς τὸν πόλεμο.

Ἀγγέλω *(Ἀφίνει τὸν χορό). Ὤχ ! ἀδερφή μου, πάντα ἔτσι*
κ' ἔπειτα δὲν τὸ ξέρεις πόσο μακρυὰ [*κάνουνε·*
ἀπὸ τὸ Καρπενῆσι ἐδῶ εἴμαστε ;

Μεταξᾶς. *Μπά ! 'κείναις τί ἀνοίξαν ἀπ' τὸ Δυτικὸ*
μέρος τὴς πόρταις, ρίχνουν κάτω χαμηλὰ
τὰ μάτια ! . . .

Χρυσή. *Ὦ Χριστέ μου !*

Μεταξᾶς. *Σὰν νἆνε μπροστὰ*
Σουλιώταις λυπημένοι, δὲν ἀκούγονται

παρὰ βαρειαὶς βαρειαὶς σιγὰ περπατησιαίς·
μηδὲ καὶ σκόνη δὲ σηκῶθ' ὁλότελα !

Χρυσή. *Ἄχ ! πᾶμ', Ἀγγέλω, πᾶμε· νά ! ποῦ φθάνουνε*
Σουλιῶταις· πὼ πώ ! τοῦτοι δὲν γυρίζουνε
σὰν ἀπὸ νίκη μὲ τὴν ὄψ' ὁλόχαρη.

Μεταξᾶς. *Ἀλήθεια ! τί νὰ ἔχουν ; ἄλλη μιὰ φορὰ*
ἔτσι δὲν εἶδα τοὺς Σωλιῶταις χαμηλὰ
νὰ ἔχουν τὸ κεφάλι.

(*Μπαίνει ὁ Τούσας μὲ ἄλλους Σουλιῶταις*).

Χρυσή. (*τρέχουσα πρὸς τὸν Τούσαν μὲ ἀγρίαν λύπην*).
Λέγε, λέγε, Τούσα μου.

Τούσσας. *Στάσου μιὰ στιγμή,*
μὴν κάνῃς ἔτσι· ἄχ ! πῶς νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ,
ξαδέρφη μου, ὁ μαῦρος ! τί ὡρκίστηκε
θυμήσου, εἰς τὴ μάχη σὰν κινούσαμε,
ὅτι καθόλου εἰς τὸ νοῦ δὲ θἄβανε
τὸ χάρο, μόνο ἴσια μέσα 'ς τοῦ πασσᾶ
θὰ πάῃ τὸ τσαντῆρι· «ἂν μὲ χάσετε
τὴ νύχτα», εἶπε, «κεῖ ποῦ θελὰ πολεμῶ»,
εἰς τὸ τσαντῆρι θὰ μ' εὑρῆτε τοῦ πασσᾶ.»
Ἐξεσπαθώσαμ' τότε μιὰ τρακοσιαριά,
δίχως κανεὶς νὰ ῥίξῃ μία τουφεκιά,
καὶ τὴ βαθειὰ τὴ νύχτα ἐχυμίσαμε
μέσα 'ς τῶν Τούρκων τὸ ὀρδί· κοιμούντανε
Σκοντράνοι, Μερεντίταις καὶ οἱ Γκέγκιδες,
σὰν εἰς τὸν χτύπο ποὔκαναν τὰ πόδιά μας
'ποκάτω ἀπὸ μίαν ἀγριαχλαδιὰ
ἐννιὰ ξυπνῆσαν Γκέγκιδες· τοὺς πεντ' εὐθὺς
ἐσκότωσεν ὁ Μάρκος, καὶ τοὺς τέσσαρες
τοὺς ἄλλους ἔχω σφάξη 'γώ· 'ς τὸν μουγκρισμὸν
ἐκεῖνον ἐξυπνήσαν, ἐθαρρέψανε,
οἱ Λιάπιδες, ποῦ ἔχουν μετ' αὐτοὺς μαλλιά,
πῶς τοὺς σκοτώναν· κ' ἄρχισε φρικτὴ σφαγὴ
ἀνάμεσό τους· τότες μέσα σὲ αὐτοὺς
πὸ 'μᾶς πενῆντα πέσαν, νὰ μὴ νοιώσουνε
ποιοί 'μαστε, καὶ καμπόσα βόλια ῥίξαμε

εἰς τοὺς Σκοντράνους· μὲ τοὺς ἄλλους χύμισε
ὁ Μάρκος, ἐρωτοῦσε ἀρβανίτικα
«ποῦ ὁ πασσᾶς τους εἶνε, γιατὶ χτύπησαν
μπροστὰ 'Ρωμηοί»· τὸν πήρανε γιὰ φίλο τους,
καὶ τὸ τσαντῆρι τοῦ Χουσσείνη δείξανε,
ποῦ τοῦ Σκοντράνου τοῦ πασσᾶ 'τον ἀνηψιός.
Εὐθὺς ὁ Μάρκος τρέχει, τὸν ζητεῖ παντοῦ,
τὸν βρίσκει, τὸν σκοτώνει 'ς τὸ τσαντῆρι του,
σὰν ὁ Τζαβέλλας ἦρθε μ' ὀγδοῆντα δυό·
κι' αὐτὸς πειὰ τὴν τρομάρα τὴν τελείωσε
'ς τοὺς Τούρκους· ἐχτυπῆσαν κι' ἀπὸ πίσω τους
οἱ Γιολντασαῖοι, καὶ κανεὶς δὲν μπόρεσε
ἔτσι νὰ φύγῃ, μόνο . . . μαύρη συμφορά !
εἰς τὴν ἀπελπισιά τους ἐχυμίσανε
'ς τὸ Μάρκ' ἀπάνω καὶ τὸν ἐπληγώσανε
λίγο βαρειά· τοῦ κάκου ! ἐστεκότανε
σὰν τὸ λειοντάρ' ὁ Μάρκος· ἄλλο δεύτερο
τοῦ ἦρθε βόλι πάνω εἰς τὸ μέτωπο
καὶ ξεψυχᾷ μεγάλη βγάζοντας φωνὴ
«'κδικήσετέ μ', ἀδέρφια !» εἰς τὸν ὦμό μου
ἐγὼ τὸν πῆρα καὶ συντρόφοι ἑκατὸ
ἦρθαν τρυγύρω, διῶξαν τοὺς Ἀγαρηνούς,
μὴ τὸ νεκρὸ πειράξουν· 'ς τὰ χαράγματα
τοὺς χτύπησαν μὲ νέα δύναμ' ὁ Μακρῆς,
ὁ Τσόγκας κι' ὁ Σαδήμας· τότε πειὰ κανεὶς
δὲν στάθηκ' ἀπ' τοὺς Τούρκους.

Κότσικας. *Πὼ πώ ! μιὰ φωνὴ*
'π' ἀκουστ' ἀπὸ τὸ πλῆθος, «φέρνουνε νεκρὸ
τὸ Μπότσαρη τὸ Μάρκο !»

Μεταξᾶς. *Σώπα, μὴν τὸ λές.*

Ἀγγέλω. *Τὸν ἀδερφό μου ! ὦ Χριστέ μου, τεῖν' αὐτό ;*

Χρυσὴ *(πετάει τὸ μαντῆλι ἀπ' τὸ κεφάλι).*
Εἶνε φαρμάκι ποὖπια, κ' ἐσκοτείνιασε
ὁ κόσμος ὅλος γύρω, ἐθαμβώθηκε
τὸ φῶς μου καὶ δὲ βλέπω· τὰ παιδάκιά μου,
ποῦ εἶνε, τὰ παιδιά μου ; . . . ἄχ ! ἀφήσετε

τὴν ἄμοιρη σας μάννα, 'ς τὸν πατέρα σας
νὰ πεσ' ἀπάνω !

(Τρέχει σὰν τρελλὴ νὰ πάῃ ἐκεῖ ποῦ φέρνουν ἄλλοι Σουλιῶται τὸν νεκρό· καθὼς τὴν βλέπουν σταματοῦν, καὶ βάνουν κάτω τὸ φέρετρο. Ἡ Χρυσὴ χυμᾷ καὶ τὸν ξεσκεπάζει ἀπὸ τὸ κόκκινο ταλαγάνι ποῦ τὸν σκέπασαν).

Χρυσή. *Τί τὸν ἐσκεπάσατε*
ἐκεῖνον ποὔταν ἡ ζωή μου κ' ἡ πνοή ;
Ἄχ ! Μάρκο μου, πῶς ἔτσι παραγρίεψες,
ποὔσουν σὰν τὸ λαφάκι τρυφερὸς γλυκός ;
τἤπεσες ἔτσι μεσ' 'ς τῆς σκόναις ἄσκημος,
ποῦ περπατοῦσες εἰς τὴ γῆς σὰν ἀετός ;
Ἄχ ! θὰ σὲ λούσω τώρα μὲ τὰ δάκρυα.
(Κόβει τὰ μαλλιά της).
Τὸ πρόσωπό σου τὰ ξανθά μου τὰ μαλλιὰ
θελὰ σκουπίσουν, πάλι νὰ σὲ κάμουνε
σὰν ἄγγελο 'ς τὴν ὄψι· θὰ τἀκούσουνε
οἱ Τοῦρκοι ποῦ τοὺς ἔχεις ὄχι' ἀπό 'να δυό,
μόν' ἀπὸ δέκα σφάξῃ, τὸ σπαθί σου πειὰ
πῶς δὲν κρατεῖ τὸ χέρι ποὔταν ἀστραπή,
χαρὰ νὰ κάμουν τέτοια, ποῦ δὲν 'κάμανε
σὰν μάθαν πῶς 'φαγώθη ὅλος ὁ Μωρηᾶς·
'ς τὸ Σοῦλι σὰν τἀκούσουν, θὰ γκρεμίσουνε
ὅλα τὰ σπίτια, δέντρο ἀξερίζωτο
δὲ θελάφήσουν εἰς τὴ συμφορὰν αὐτή.

Μεταξᾶς. *Τὸ Σοῦλι μόνο λέεις ; μόν' ἡ Ῥούμελη ;*
τὸ ἔθνος ὅλο θελὰ κλάψῃ σήμερα
ἕως τὴν Κρήτη 'πάν' ἀπὸ τὸ Δούναβι.
σὰν μάθῃ πῶς ἐκεῖνος ποῦ ἐγλύτωσε
τὸ γένος, νειὸς ἀκόμη τῆς ἐλπίδες μας
ἔκοψεν ὅλαις μὲ αὐτὸ τὸ θάνατο.

Κότσικας. *Σώπα, μὴ λέῃς τέτοια· 'κεῖνος τὦλεγε*
μονάχος, «θέλω νάπεθάνω, 'ς τὴν καρδιὰ
γιὰ νὰ τοὺς πέσῃ τέτοια συμφορά, νάδοῦν
πῶς πρέπει πειὰ νάφήσουν τῆς διχόνοιαις,
πρέπει νὰ δείξω τόλμη ὡς τὸ θάνατο
τὸ φανερό, ἡ νίκη γιὰ νὰ κερδηθῇ».

Χρυσή. *Ποῦ εἶσαι, Τούσα 'ξαδερφέ του, ποὔλεγες·*
«Χρυσή, νὰ μὴ φοβᾶσαι, καὶ τὸ Μάρκο 'γὼ
ποτὲ δὲν τὸν ἀφίνω εἰς τὸν κίνδυνο; »
πῶς τώρα τὸν ἀφῆκες νἄχουνε χαρὰ
τὰ φίδια πῶς θὰ φᾶνε τέτοιο στρατηγό;
Τούσας. *Ἄχ! ἄμοιρη γυναῖκα, δὲν τὸ ἄκουσες*
μονάχη σου τὴν ὥρα τὴν ὑστερινὴ
πῶς νὰ παλαίψῃ μὲ τὸ χάρο ἤθελε;
ὅλος ὁ κόσμος τὤξερε πῶς σκόπευε
παράδειγμα νἀφήσῃ, νᾆν' αἰώνιο·
ἀλλοιῶς τὸ ἔθνος δὲν ἐλευτερώνεται,
ἂν τὴ ζωή του δὲν τὴν ἔχῃ τίποτα.
Χρυσή. *Ἄχ! ὅλο γιὰ τὸ ἔθνος εἰς τὸν ὕπνο του*
καὶ ξύπνειος συλλογοῦνταν, καὶ τὴν ἄχαρη
ἐμέν' ἀφῆκε νὰ γυρίζω, νὰ χτυπῶ
'ς τοὺς τοίχους τὸ κεφάλι . . .
Μεταξᾶς. *Σώπα, σώπαινε,*
τοῦ Μάρκου ἡ γυναῖκα· μἀπὸ 'δῶ κι' ὀμπρὸς
τὸ ἔθνος ὅλο θὰ σὲ λέῃ κόρη του.
Ἀπὸ τὸν κόσμον ὅλο, τὴν Ἀνατολὴ
θελἄρχωνται τὴ Δύσι καὶ θελὰ ῥωτοῦν·
«ποιὰ εἶν' ἐκείνη ποῦ 'ς τὸν πόλεμο μαζὶ
μὲ τὸν καλό της εἰς τὴς μάχαις 'πήγαινε;
τοῦ Μάρκου ποιά 'νε ἡ γυναῖκα;» θελᾆδῇς
μιὰ 'μέρα τὸ ἀγόρι τοῦτο νὰ ζωστῇ
μὲ τοῦ πατέρα τὸ σπαθί, 'ς τὸν πόλεμο
νὰ 'πάγῃ ὄχι μὲ χίλιους, μόν' μὲ εἴκοσι
χιλιάδες· τὸ κορίτσι τοῦτο 'π' ἀρφανὸ
τώρα θαρρεῖς, νὰ κάτσῃ σὲ βασιλικὸ
τραπέζι.
Χρυσή. *Μαῦρα, μαῦρα θέλω νὰ φορῶ.*
Μεναξᾶς. *Ὅλο τὸ ἔθνος μαῦρα ἔχει νὰ ντυθῇ·*
'ς τὴς ἐκκλησιαίς, ποῦ τώρα μὲ πολλὴ χαρὰ
«Χριστὸς ἀνέστη» 'ψάλλαν καὶ στολίζανε
παράθυρα καὶ πόρταις μ' ἄνθη διαλεχτά,
τώρα θὰ τὰ σκεπάσουν μὲ κατάμαυρα

ρούχα καὶ θελὰ κλάψουν, σὰν νὰ χάσανε
γονειοὺς κι' ἀδέρφια.
Μεταξᾶς. *Κι' αὐτὸ τὸ ἔθνος, λέγει μὲ τὸ στόμά μου,*
ποῦ τόσο τἀγαποῦσε, ἐξαιρετικὴ
'ς αὐτὸν τιμὴ θὰ κάμῃ 'ς τὴ γυναῖκά του
καὶ 'ς τὰ παιδιά του σὰν μητέρα θὰ σταθῇ,
ὀρφάνια φτώχια γιὰ νὰ μὴ γνωρίσουνε,
μόνο νὰ λὲν οἱ ξένοι πῶς κι' ἀπὸ τὴ γῆς
ἀκόμη ποῦ κοιμᾶται τὴν ἀξία του
ἄφησε προστασία μεγαλήτερη
παρὰ καὶ νᾶταν ζωντανός· 'ς τὴν πόλι' αὐτή,
ποῦ γλυτωμένην ἔχει μὲ τῆς τέχναις του
καὶ τὴν παλληκηριά του, μνῆμα ὄμορφο
'πὸ μάρμαρο θὰ γείνῃ, καὶ μὲ γράμματα
τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων θὰ γραφῇ 'ς αὐτό·
«ὡσὰν τὸν Ἀριστείδη ἦτο δίκαιος,
καὶ σὰν τὸ Λεωνίδα εἰς τὸν πόλεμο.»

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Σημ. Εἰς τὸ Σοῦλι τὴ Χρυσὴ λέγουν Χρύσω.

ΩιΔΑΙ

Α'. — Εἰς τὴν Κύπρον.

Ἡ φιλομειδὴς Παφία, τῶν σεμνῶν φίλη Χαρίτων,
τὴν ὡραίαν αὐτῆς νῆσον εἶχε' ἀφήσῃ πρὸ πολλοῦ·
Ἡ μυρσίνη δὲ θρηνοῦσα σύμβολον ἀθῷον ἦτο
τοῦ ταπεινωμένου νέου, τοῦ δυσθύμου ἐραστοῦ.
Καὶ ἡ θάλασσα ἡ τέως ἀντηχοῦσα θελκτικὴ
ἀνεστέναξε κ' ἐκείνη ἐν ἐσθῆτι δουλικῇ.
Ἔνευσ' ἡ Ἐλευθερία,
κ' ἐπανῆλθεν ὡς τὸ πάλαι ἡ χαρὰ καὶ εὐθυμία.
Ὁ ὠχρὸς ἂς παύσῃ φθόνος ἔθνος μέγα μυκτηρίζων·
ἐλευθέρους θεσμοὺς ἔχει ἡ ὀλβία Ἀλβιών.
Διὰ τούτων κατ' ὀλίγον καὶ σωφρόνως βηματίζον,
εἰς τὴν οἰκουμένην δίδει δίδαγμα ἐκπληκτικόν.
Ὑπὲρ πᾶν τοῦ κόσμου κράτος καταστᾶσα ἰσχυρά,
τῆς αὐτονομίας ἅμα μήτηρ εἶνε σταθερά.
Ἔνευσ' ἡ Ἐλευθερία,
κ' εἰς τὸν κόσμον ἐπανῆλθεν ἡ χαρὰ καὶ εὐθυμία.
Εἰς τὸν πρόωρόν σου τάφον ποῖος, Βύρων, δὲν δακρύει;
τὰ μεγάλα σχέδιά σου, Κάνιγγ, ποῖον δὲν θαμβοῦν;
Ἡ παιδεία σου δέ, Γλάδστων, καθ' ἑκάστην δὲν μηνύει
πνεῦμα ὑψηλὸν ὁποῖαι ἀρεταὶ περικοσμοῦν;
Τὴν ψυχὴν πραεῖαν ἔχων ἁγνὸς λάτρις τοῦ Χριστοῦ,
πόθον τρέφεις εὐνομίαν νὰ παράσχῃς πανταχοῦ.
Ἔνευσ' ἡ Ἐλευθερία,
κ' εἰς τὴν νῆσον ἐπανῆλθεν ἡ χαρὰ καὶ εὐθυμία.
Ὦ Ἰσόκρατες, ὁπότε ἔγραφες τὸν Εὐαγόραν,
σχεδιάζων μοναρχοῦντος τύπον εὐεργετικοῦ,
Ἤλπιζες ἡ Κύπρος ὅτι ἤθελε τοιαύτην ὥραν,
ἴδῃ, καθ' ἣν πόθος δούλου ἐκρηγνύεται λαοῦ,

Καθ' ἣν πρὸς τὴν σὴν πατρίδα ὡς μητέρα των κοινήν,
οἱ Πανέλληνες θὰ στρέφουν τὴν βαρύθυμον ψυχήν;
Ἔνευσ' ἡ Ἐλευθερία,
κ' εἰς τὸν κόσμον ἐπανῆλθεν ἡ χαρὰ καὶ εὐθυμία.

Ποῖον θέαμα τῷ ὄντι ! ἄφησαν τὸ ἄροτρόν των
οἱ ἀγρόται καὶ τῆς κώπης τὴν λαβὴν ὁ ναυτικός·
Παῖδες τρέχουσι, γυναῖκες, πόδες ἀσθενῶν γερόντων,
σεπτοῦ ὅπου ἱεράρχου φαίνετ' ἀφελὴς βωμός·
Ἕνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα ἀνακράζει ὁ λαός,
Ἕνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα ἐπιτάσσει ὁ Θεός.
Ἔνευσ' ἡ Ἐλευθερία,
κ' εἰς τὴν νῆσον ἐπανῆλθεν ἡ χαρὰ καὶ εὐθυμία.

Οἱ Κορύβαντες τῆς Ἴδης εἰς τὴν βροντερὰν κραυγήν των
κρούουσι τὰ τύμπανά των· ἐνῷ πλήττουσι τὴν γῆν
Οἱ τῆς Ῥέας ἐξευγμένοι λέοντες μὲ τὴν ὁπλήν των
καὶ σκιρτᾷ τὸ χαῖρον κῦμα ἀντικρὺ εἰς τὴν ἀκτήν.
Ἐκθαμβ' ἵστανται εἰς τοὺς θρόνους τοῦ Ὀλύμπου οἱ Θεοὶ
καὶ ἡ δρῦς ἡ τῆς Δωδώνης αἴσια χρησμοδοτεῖ.
Ἔνευσ' ἡ Ἐλευθερία,
κ' ἐπανῆλθεν ὡς τὸ πάλαι ἡ φαιδρότης καὶ εὐθυμία.

Αἱ ἰδέαι κατισχύουν, καὶ τῶν δυναστῶν τοὺς θρόνους
τηλεβόλα νὰ στηρίξουν πλέον δὲν θὰ δυνηθοῦν,
Ἐὰν ἀπαθῶς δικαίους τῶν λαῶν ἀκούουν στόνους,
βάλσαμον εἰς τὰς πληγάς των ἂν νὰ χύσουν δὲν ποθοῦν.
Τῆς αἰθαιρεσίας ἤδη ὁ τραχὺς παρῆλθ' αἰών,
οἱ δὲ βασιλεῖς πατέρες θέλουν νᾆνε τῶν λαῶν.
Ἔνευσ' ἡ Ἐλευθερία,
κ' εἰς τὸν κόσμον ἐπανῆλθεν ἡ χαρὰ καὶ εὐθυμία.

Ὦ Ἑλλὰς πατρὶς φιλτάτη, σὺ τὸ ἰδεῶδες πρώτη
ἀνεκήρυξας τοῦ κόσμου σύμπαντος κυριαρχοῦν·
Διατί νομίζεις ὅτι φυσαλίδων εἶναι κρότοι
ὅσα τῶν σοφῶν προσρήσεις περὶ σοῦ διαθρυλοῦν ;
Διατί ὡς σαύρα θέλεις νἀποκρύπτεσαι δειλή,
ἐνῷ πάντα πρὸς σὲ εἶνε τῆς προόδου προτροπή ;
Νεῦμα τῆς Ἐλευθερίας

πρόδρομος μέλλει νὰ εἶνε τῆς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας.
Τόλμησον! κ' εἰς τὴν φωνήν σου τὴν ἀρρενωπὴν τὰ ὄρη
τῆς Ῥοδόπης καὶ τοῦ Σκάρδου ἐκ τῶν βάθρων θὰ
[σεισθοῦν.
Σιδηρόκαρδοι ἐκ τούτων θὰ προβάλουν ὁπλοφόροι
κι' ἀναρίθμητοι ἐμπρός σου θησαυροὶ θὰ σωρευθοῦν.
Ἡ δὲ θρυλουμένη τέως ὡς μυθώδης ἀλουργὶς
βασιλέως λαμπρᾶς μέλλει νὰ ἐπικληθῇ ἐσθής.
Νεῦμα τῆς Ἐλευθερίας
πρόδρομος μέλλει νὰ γείνῃ τῆς χαρᾶς καὶ εὐθυμίας.
31 *Μαΐου* 1895.

Β'. — Εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας.

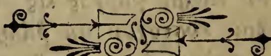
Ποία χαρά! ἐγείρονται νεκροὶ ἐκ τῶν μνημείων
αὖθις νὰ γείνουν θεαταὶ ἀγώνων Ὀλυμπιακῶν·
καλεῖται δ' ἡ πατρὶς ἡμῶν νὰ δώσῃ τὸ βραβεῖον
πρώτη αὐτὴ ἐπαίρουσα τὸ σκῆπτρον τῶν ἀθλοθετῶν·
Ἐκ τῆς Ἑλλάδος πάλιν
ἰδέαν εὐγενεῖς λαοὶ ἐμπνέονται μεγάλην.
Νέοι λαοὶ ἀνέδειξαν λαλοῦντα τὰ στοιχεῖα,
ἔβαλον εἰς τὸ πῦρ αὐτὸ θρασὺν τὸν χαλινόν·
τοὺς Ἕλληνας ἐνέπνεεν ἔμπνευσις οὐρανία,
ὅτε τὸ σῶμα ἤθελον ὡραῖον κ' ἰσχυρόν·
τοῦ Πολυκλείτου ἡ γλυφίς,
αἰῶνες τὸ κηρύττουσι μετεῖχε θείας καλλονῆς.
Ἂς ὠχριάσῃ ὁ χρυσός· κλάδος ἐλαίας θείας
τὰς πόλεις νὰ κρημνίζωσι προέτρεπε τὰ τείχη·
στρατάρχης δὲ Ἀσιανὸς ὑπὸ φιλοτιμίας
τοιαύτης ἔφριξε νοῶν τίς τῶν Περσῶν ἡ τύχη.
Ὅστις ὡς σύνθημά του
ἔχει τιμήν, φρικτότερος δὲν εἶνε τοῦ θανάτου;
Φιλόσοφοι καὶ βασιλεῖς, πολιτικοὶ μεγάλοι,
προσήρχοντο νὰ λάβωσι στεφάνους τῶν λαῶν,
κέλευσμα ὅτε τοὐρανοῦ τοὺς Ἕλληνας ἐκάλει
εἰρήνην νἀπολαύσωσι γλυκεῖαν τῶν θεῶν·

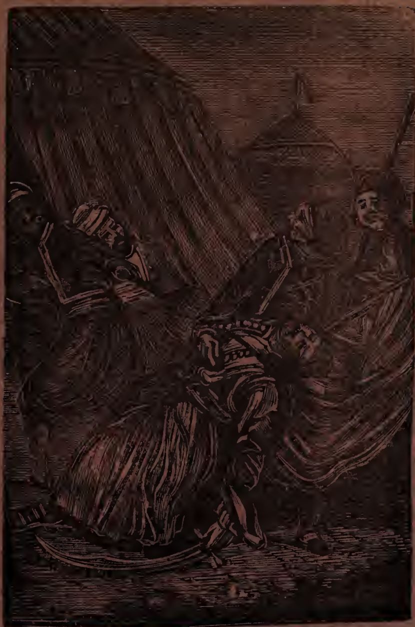
ὁ Ζεὺς δὲ τοῦ Φειδίου
ἐπλήρου τὰς ψυχὰς αὐτῶν τέρψεως ἀϊδίου.
Ἔτρεμ' ὁ Διονύσιος ὁ τύραννος, ὁπότε
νἀποθαυμάσουν ἤλπιζεν ἄχαριν στιχουργόν·
τῶν Ἐρινύων δ' ἄοπλοι ἐξαίφνης στρατιῶται
διέρρηξαν ὑφάσματα πολυτελῶν σκηνῶν.
«Ἐδῶ δὲν ἔχουν τόπον»,
ἐβόων, «ὅσοι χαίρουσιν εἰς αἷμα τῶν ἀνθρώπων.»
Βραβεῖον τί ζητοῦν ἐδῶ ὅσοι τῶν ἀθανάτων
τοὺς νόμους παραβαίνουσιν αἰσχρῶν δοῦλοι παθῶν ;
βραβεῖον ἔχουσιν ἐδῶ Θεμιστοκλῆς καὶ Πλάτων,
ἄνδρες μεγάλων ἀρετῶν καὶ εὐεργέται τῶν ἐθνῶν.
Τὸν πανηγυρικόν Σου,
Ἰσόκρατες, χειροκροτοῦν λάτρεις τῶν ἰδεῶν σου.
Μέχρις Ἰνδοῦ δὲν ἔστειλες τὸν μέγαν Μακεδόνα
τὸ σπέρμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ σπείρῃ πολεμῶν ;
Ἑλλάς ! ἡ σὺ παρήγορος καθ' ἅπαντα αἰῶνα
σοφία ἦτο, ὄργανον τῶν πιστευόντων εἰς Χριστόν ;
Ἑλληνισμὸν δὲ καὶ σταυρὸν
θὰ ἴδῃς ὅπου ἐπὶ γῆς θὰ εὕρῃς τὸν ἀνθρωπισμόν !
Καὶ νῦν ὅτ' ὑψηλόφρονες ἐσκέφθησαν πολῖται
νὰ συνενώσῃ τοὺς λαοὺς ἀγὼν γυμναστικός,
φωνὴ ἠκούσθη· «πρὸς αὐτὴν τὴν χώραν νὰ στραφῆτε,
ἔνθα οὐδεὶς ἐρρίζωσε θεσμὸς δυναστικός·
Μὲ αἷμα ἐζυμώθη
ἡ γῆ, ἔνθα ἐλεύθερος ὁ θρόνος της ὑψώθη.
Ποία χαρά ! ἀνοίγεται τὸ στάδιον ἐκ νέου·
Ἡρώδης νέος ἔπεμψε πρὸς τοῦτο θησαυρούς,
ἄνδρες δὲ ἀναστήματος καὶ βήματος ὡραίου
ἐντὸς τοῦ στήθους δυνατοὺς αἰσθάνονται παλμούς.
Ἰδοὺ προβάλλει σῆμα !
καὶ φεύγουσιν ὡς ἀστραπὴ ταχύνοντες τὸ βῆμα.
Εἰς τὸ πήδημα ἐκ πάντων τίνα θὰ κηρύξουν πρῶτον;
τίς τὸν ἱστὸν θὰ ἀναβῇ γοργὸς εἰς τὸ πτηνόν ;
τίνος τὸν μᾶλλον εὔστοχον θὰ βάλῃ ὅπλον κρότον,
τίνα θὰ εἴπουν παλαιστὴν ὡς ταῦρον ἰσχυρόν ;

Τίς εἶν' ὁ κωπηλάτης,
πρὸς ὃν ἀνοίγ' ἡ θάλασσα γοργὰ τὰ κύματά της ;
Οἱ πάντες περιμένουσι μὲ ἀγωνίαν τόσην,
ὡς ἂν ὁ νικητὴς στενὸς ὑπῆρχε συγγενής·
οἱ ἀθλοφόρ' εἰς ἅπασαν τὴν γῆν θὰ κηρυχθῶσι,
ἡ μνήμη των θὰ χαραχθῇ εἰς λίθον διαρκής,
Κι' ὁ ἄναξ τῶν Ἑλλήνων
δάφνην προσφέρει εἰς αὐτούς, στεφάνους ἐκ κοτίνων.
Ἀλαλαγμὸς ἀκούεται· ἡ Ἐρατὼ τῆς λύρας
τῆς ἀθανάτου τὰς χορδὰς πλήττει περιχαρής·
ἐνῷ κροτοῦσι θεαταὶ παγκόσμιοι τὰς χεῖρας,
ὡς ἀδελφοὶ προσμένοντες νὰ ἴδουν ὥρας εὐτυχεῖς.
Ὁποῖον μέγιστον συμβάν,
νὰ εἶνε σύμφων' οἱ λαοὶ ὅπως ἐν οὐρανῷ τὸ πᾶν !
Ὢ ἄναξ δημαγάπητε, τοιαύτην δάφνην πότε
θέλεις προσφέρῃ κ' εἰς τὸν σὸν πρωτότοκον υἱόν ;
πότε τοῦ ἔθνους μ' ὑψηλὸν φρόνημα στρατιῶται
τὸν τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ θἀνοίξωσι ναόν,
Ὅπως ὑπὸ ἀκτῖνος
θείας περιλαμπὴς ἐκεῖ στεφθῇ ὁ Κωνσταντῖνος ;
Ὢ σεῖς, ὅσοι λατρεύετε τοῦ Πλάτωνος τὴν γλῶσσαν,
κρατεῖτε δ' εἰς τὰς χεῖράς σας τοὺς χαλινοὺς τῆς γῆς !
ἓν νεῦμα μόνον κάμετε, κι' ἐν Βυζαντίῳ ζῶσαν
εὐθὺς φωνὴν θἀκούσετε Ἑλληνικῆς ᾠδῆς.
Εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας
ὑμῶν τίς δικαιότερον θὰ δρέψῃ δάφνης κλῶνας ;

Μάϊος 1896.

Ἀντ. Ἰ. Ἀντωνιάδης.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ
ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Τ' ἀκούγει καὶ ἡ μαύρη γῆ, τρεῖς χρόνους δὲν χορτιάζει,
Τ' ἀκούσανε καὶ τὰ βουνά, κ' ἐκεῖνα ἐρραΐστῆκαν.
Τ' ἀκούγει καὶ ὁ οὐρανός, τρεῖς χρόνους δὲν σταλάζει,
Ὁ Μάρκος ἐσκοτώθηκε κ' ἐσκότωσε καὶ χίλιους.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΕΝ ΤΩι ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΩι Ν. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΗ. *Κρητικὶς (α' ἔπαιν.), Κατσαντώνης (α' ἔπαιν.), Μεσολογγιάς, Ἡ Μάνια τοῦ Γενιτσάρου (βραβ.), Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων, Ὁ Καπετὰν Μανέτας, Ὁ Ἐθελοντὴς τῆς Κρήτης, Ἡ Χρυσομαλλούσα τῶν Σφακιῶν.*

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ. *Φίλιππος ὁ Μακεδὼν (βραβ.), Ἡ Χριστιανὴ Εὐγενία (βραβ.), Ἄγις ὁ Εὐδαμίδα (βραβ.), Παυσανίας ὁ Λακεδαιμόνιος, Ἡ Κατάρα τῆς Μάννας, Πετρώνιος Μάξιμος, Νικηφόρος Φωκᾶς, Ἄτυς ὁ Λυδὸς βασιλόπαις, Ὁ Κρίσπος (α' ἔπαιν.), Οἱ Τυραννοκτόνοι, Δημήτριος ὁ Μακεδών, ὁ Γενίτσαρος, Πάνθεια ἡ Σουσίς, ἡ Κλεφτοπούλα, Ἡ Κερὰ Φροσύνη, Ἡ Τόμυρις, Ὁ Λάμπρος Τζαβέλλας, Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα, Θρασύβουλος, Κατσαντώνης, Μεσολόγγι καὶ Κλείσοβα, Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος, Φίλιππος καὶ Ὀλυμπιάς, Σκεντέρμπεης (βραβ.), Ὁ Καλαματιανὸς Παναγιώτης, Ἀθηναΐς, Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, Ἡ Καπετάνισσα τοῦ Παρνασοῦ, Ὁ Διάκος καὶ τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς, Μῆτρος Μπασδέκης, Ἀλήμπεης ὁ Κακοδικιώτης, Μαυρογένης ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, Ἰω. Μαυρομιχάλης*

ΚΩΜΩΔΙΑΙ. *Ὁ Πλουτήσας Σκυτοτόμος (βραβ.), Ὁ Τοκογλύφος Ψηφοθήρας, Ἡ Ἄπιστος (βραβ.), Ὁ Ἄσωτος Σωφρονιζόμενος, Ἡ Χαϊδεμένη, Ἡ Πεθερά, Εἷς Ὑπάλληλος Κηπουρός, Ὁ Ψαρᾶς Ὑπάλληλος, Καλὸ καὶ Κακὸ Παιδί, Ἡ Ξιππασμένη, Τί τῆς φυλτᾶτε; (ἰδὲ Περιοδ. «Ἰλισσὸς» ἔτος 1895 ἀρ. 5—14).*

ΩΔΑΙ *μελοποιηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου μουσουργοῦ Λουδοβ. Διμέντου. Εἰς τὸν Διάδοχον. Εἰς τοὺς γάμους τῆς πριγκηπίσσης Σοφίας. Εἰς τὸν Μουσικὸν Πειραϊκὸν Σύνδεσμον. Εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τὸ Πεῖσμα. Τὰ φαιδρά μου νειᾶτα. Ἡ νυκτῳδία. Τὰ τρελλὰ πουλιά.*

Τιμᾶται λεπτ. 60

